Hallituksen esitys Eduskunnalle ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi ehdollista vankeutta koskevat säännökset. Esitys on osa Suomen vuodelta 1889 peräisin olevan rikoslain kokonaisuudistusta. Esitys säilyttäisi ehdollisen vankeuden aseman seuraamusjärjestelmän merkittävänä osana. Sen sijaan ehdollisesta sakosta luovuttaisiin sen vähäisen käytön vuoksi. Enintään kahden vuoden vankeus voitaisiin määrätä ehdotuksen mukaan ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus taikka tekijän syyllisyys tai aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Ehdollisen vankeuden keskeisenä sisältönä olisi kuten nykyisinkin uhka siitä, että koeajaksi lykätty vankeus pantaisiin täytäntöön. Ehdollisen vankeuden lisärangaistuksena voitaisiin tuomita sakkoa kuten nykyisinkin. Uudeksi oheisrangaistukseksi ehdotetaan yhdyskuntapalvelua, joka olisi lyhyempi kuin itsenäisenä rangaistuksena ehdottoman vankeuden sijasta tuomittava yhdyskuntapalvelu. Mahdollisuus määrätä 15—20-vuotiaana rikoksen tehnyt valvontaan ehdotetaan säilytettäväksi. Ehdollinen vankeus voitaisiin panna täytäntöön koeaikana tehdyn ehdottomaan vankeuteen johtaneen rikoksen johdosta.

Säännökset sijoitettaisiin rikoslain uuteen 2 b lukuun. Ehdollisesta rangaistuksesta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi eräisiin muihin lakeihin ehdotetaan tehtäväksi lähinnä teknisluonteisia muutoksia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan kolmen kuukauden kuluttua niiden vahvistamisesta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ 1

SISÄLLYSLUETTELO 2

YLEISPERUSTELUT 4
1. Johdanto 4
2. Nykytila 5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö 5
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö 7
Ruotsi 7
Norja 9
Tanska 9
Saksa 10
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset 11
4. Esityksen vaikutukset 17
5. Asian valmistelu 17

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 18
1. Lakiehdotusten perustelut 18
1.1. Rikoslaki 18
2 b luku. Ehdollinen vankeus 18
1.2. Laki ehdollisesta rangaistuksesta 22
1.3. Laki nuorista rikoksentekijöistä 22
1.4. Rikosrekisterilaki 23
1.5. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 23
1.6. Laki rangaistusmääräysmenettelystä 23
2. Voimaantulo 24

LAKIEHDOTUKSET 25
rikoslain muuttamisesta 25
ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain kumoamisesta 26
nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta 27
rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta 27
Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta 28
rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentin kumoamisesta . 29

LIITE 30

RINNAKKAISTEKSTIT 30
rikoslain muuttamisesta 30
ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain kumoamisesta 32
nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta 35

rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta 36
Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta 38
rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentin kumoamisesta . 39

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksen mukaan nykyiset ehdollista rangaistusta koskevat säännökset korvattaisiin ehdollista vankeutta koskevilla säännöksillä. Esitys liittyy rikoslain kokonaisuudistukseen ja se pohjautuu 1995 valmistuneeseen rikoslakiprojektin ehdotukseen. Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen hallitusohjelmassa todetaan, että vaihtoehtoisten seuraamusten kehittämistä jatketaan. Ehdollinen vankeusrangaistus on Suomessa vankeusrangaistuksen keskeinen vaihtoehto.

Seuraamusjärjestelmää on viimeksi täydennetty uudella yhdyskuntaseuraamuksella, yhdyskuntapalvelulla. Nuorille, 15—17 -vuotiaille tarkoitettua yhdyskuntaseuraamusta, nuorisorangaistusta, parhaillaan kokeillaan. Esityksessä ehdollisen vankeusrangaistuksen asema seuraamusjärjestelmän keskeisenä avoseuraamuksena säilyisi suurin piirtein ennallaan. Ehdollinen vankeus tarkoittaisi kuten nykyisinkin sitä, että rangaistus tuomitaan ja vain sen täytäntöönpano lykkääntyy tuomiossa määrätyn pituiseksi koeajaksi. Ehdollisesta sakkorangaistuksesta sen sijaan luovuttaisiin.

Esityksen mukaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voitaisiin määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä vankeusrangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Ehdolliseen vankeuteen liittyvä koeaika olisi ehdotuksen mukaan vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeajan pituus säilyisi siten nykyisellään.

Ehdollinen vankeus voitaisiin määrätä pantavaksi täytäntöön sellaisen koeaikana tehdyn uuden rikoksen johdosta, josta rikoksentekijä tuomitaan ehdottomaan vankeuteen. Sakkorangaistus tai ehdollinen vankeusrangaistus eivät siten voisi johtaa aikaisemman ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoon. Täytäntöönpaneminen olisi harkinnanvaraista silloin, kun uusi rikos johtaisi ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Jos ehdollinen vankeus määrättäisiin pantavaksi täytäntöön, tuomittaisiin uudesta rikoksesta ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta yhteinen vankeusrangaistus kuten nykyisinkin. Aikaisempi ehdollinen vankeusrangaistus voitaisiin tällöin määrätä myös vain osittain täytäntöönpantavaksi ja jättää osa edelleen ehdolliseksi entisin koeajoin.

Ehdollisen vankeuden sisältönä olisi uhka siitä, että vankeusrangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön. Ehdolliseen vankeuteen olisi kuitenkin mahdollista liittää oheisrangaistukseksi sakkorangaistus tai yhdyskuntapalvelu. Yhdyskuntapalvelu olisi tarkoitettu käytettäväksi yhdistettynä vain yli yhden vuoden pituiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tällöin se voitaisiin määrätä 20—90 tunnin pituiseksi. Muutoin yhdyskuntapalveluun sovellettaisiin samoja sääntöjä kuin ehdottoman vankeuden sijasta käytettävään yhdyskuntapalveluun. Jos yhdyskuntapalvelu jouduttaisiin muuntamaan ehdottomaksi vankeudeksi, sen pituus olisi vähintään neljä ja enintään 90 päivää.

Nykyinen 15—20-vuotiaille nuorille rikoksentekijöille tarkoitettu valvonta ehdotetaan toistaiseksi säilytettäväksi nykyisen sisältöisenä. Tuomioistuin määräisi tuomitun koeajaksi valvonnan alaiseksi, jos valvonnan voidaan olettaa edistävän hänen sosiaalista selviytymistään ja vähentävän uusien rikosten todennäköisyyttä. Valvonnan tarve, luonne ja sen sisältö tarkistettaisiin vasta sen jälkeen, kun on saatu kokemuksia kokeiltavana olevaan nuorisorangaistukseen sisältyvästä, tuen ja kontrollin uudella tavalla yhdistävästä valvonnasta.

Ehdollista vankeutta koskevat säännökset ehdotetaan sijoitettaviksi rikoslain uuteen 2 b lukuun sakkorangaistusta koskevan 2 a luvun jälkeen. Sijoitus on väliaikainen, koska ehdotetut säännökset on uudessa rikoslaissa sijoitettava uuden systematiikan mukaisesti. Rikoslakiin on suunniteltu otettavaksi rangaistuksen mittaamista ja rangaistuslajin valintaa koskevat säännökset. Kunkin rangaistuslajin

yksityiskohdista säädetään sitä koskevassa luvussa. Rikoslain uusi systematiikka voidaan kuitenkin tältä osin toteuttaa vasta rikoslain kokonaisuudistukseen kuuluvan rikoslain yleisen osan uudistuksen yhteydessä. Rangaistuslajin valintaa koskevat ehdotuksen 1 ja 2 §:ää vastaavat säännökset sisältyvät rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevaan rikoslakiprojektin ehdotukseen (lainvalmisteluosaston julkaisu 5/2000; 6 luvun 9 ja 10 §).

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Ehdollinen rangaistus tuli Suomen rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään vuonna 1918 annetulla lailla ehdollisesta rangaistustuomiosta (44/1918), joka korvattiin vuonna 1976 nykyisellä ehdollisesta rangaistuksesta annetulla lailla (135/1976). Kumpaakin lakia on useaan kertaan muutettu. Muutosten linjana on ollut ehdollisen rangaistuksen käyttöalan laajentaminen.

Ehdollinen rangaistus on omaksuttu Suomeen niin sanotun mannermaisen järjestelmän mukaisena, jossa itse rangaistus määrätään, mutta sen täytäntöönpano lykkäytyy ja jää riippumaan tuomitun tulevasta käyttäytymisestä. Rangaistus raukeaa, jos tuomittu ei riko hänelle asetettuja ehtoja.

Nykyisen lain 1 §:n mukaan ehdolliseksi voidaan määrätä yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu enintään kahden vuoden vankeusrangaistus ja erityisestä syystä myös sakko. Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen määräämistä ehdottomana. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei vuoden 1990 alusta voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Lain 1 §:n 4 momentin mukaan ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella voidaan käyttää ehdotonta sakkorangaistusta, jos ehdollista vankeusrangaistusta yksinään on pidettävä riittämättömänä seuraamuksena rikoksesta.

Lain 2 §:n mukaan aikaisempi tuomio estää ehdollisen rangaistuksen käyttämisen, jos syytetty on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana tuomittu vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tässäkin tapauksessa ehdollista rangaistusta voidaan kuitenkin käyttää erityisestä syystä. Aikaisemman tuomion estevaikutus ei koske 15—20-vuotiaana tehtyjä rikoksia, sillä nuorista rikoksentekijöistä annetun lain (262/1940) 7 §:n mukaan aikaisempi tuomio ei estä nuorelle rikoksentekijälle tuomitun rangaistuksen määräämistä ehdolliseksi.

Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 3 §:n mukaan rangaistus on ehdollinen tuomioistuimen asettaman koetusajan, jonka pituus on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Laissa ei ole säännöksiä ehdollisesti tuomitun valvonnasta koetusaikana. Ainoastaan 15• 20-vuotiaana rikoksen tehnyt on nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 8 §:n mukaan valvonnan alaisena, ellei tuomioistuin toisin määrää.

Ehdollinen rangaistus voidaan lain 4 §:n 1 momentin mukaan määrätä pantavaksi täytäntöön uuden rikoksen perusteella. Jos tuomittu tekee koetusaikana uuden rikoksen, josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen, tuomioistuin saa määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi sekä jättää rangaistuksen muulta osin ehdolliseksi aikaisemmin määrätyin koetusajoin. Jos ehdollisia rangaistuksia on kaksi tai useampia, rangaistukset voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön myös vain jonkin rangaistuksen tai joidenkin rangaistusten osalta.

Jos uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus ja ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, noudatetaan lain 4 §:n 2 momentin mukaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa yhteisestä vankeusrangaistuksesta säädetään. Ehdollista rangaistusta tai osaa siitä ei siis panna täytäntöön sellaisenaan, vaan osana tuomittavaa yhteistä vankeusrangaistusta.

Ehdollista rangaistusta ei enää nykyisen lain mukaan voida määrätä täytäntöönpantavaksi muulla perusteella kuin koetusaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi. Mahdollisuudesta määrätä rangaistus täytäntöönpantavaksi käytösrikkomuksen tai vahingonkorvauksen laiminlyönnin vuoksi luovuttiin nykyistä lakia säädettäessä.

Jos ehdollista rangaistusta ei ole määrätty

täytäntöönpantavaksi, se on 6 §:n mukaan rauennut.

Käytännössä vankeusrangaistuksista selvästi yli puolet tuomitaan ehdollisina. Vuonna 1998 tuomittiin yleisissä alioikeuksissa 23542 vankeusrangaistusta, joista ehdottomia oli 10599 (45 %) ja ehdollisia 12943 (55 %). Ehdottomista vankeuksista 3957 tuomittiin yhdyskuntapalveluna. Nuorisorangaistukseen tuomittiin 34 henkilöä. Yli puoleen ehdollisista vankeusrangaistuksista liittyy oheissakko; vuonna 1998 oheissakko tuomittiin 7392 tapauksessa eli 57,1 %:ssa ehdollisista rangaistuksista. Yli puolet (7380) ehdollisista rangaistuksista määrättiin törkeästä rattijuopumuksesta. Oheissakkoa käytetään etenkin törkeästä rattijuopumuksesta, sillä noin 90 % oheissakoista tuomitaan tästä rikoksesta. Liikennejuopumuksesta vuonna 1998 tuomituista ehdollisista vankeusrangaistuksista noin 90 %:iin liitettiin oheissakko, kun taas oheissakon vastaava osuus muissa rikoksissa oli vajaa 10 %.

Kaikkien ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus vuonna 1998 oli 5,8 kuukautta ja ehdollisten 2,9 kuukautta. Ehdollisten rangaistusten osuus vankeusrangaistuksista on suurimmillaan lyhytaikaisissa vankeusrangaistuksissa ja vähenee vankeuden pituuden kasvaessa. Vuonna 1998 lyhytaikaisissa, alle 3 kuukauden pituisissa yksittäistuomioissa ehdollisten osuus oli yli 70 %. Lähestyttäessä kahta vuotta vielä useampi kuin joka kolmas yksittäisvankeus määrätään ehdolliseksi.

Nuorille, 15—17-vuotiaana rikoksen tehneille henkilöille tuomittavista vankeusrangaistuksista ehdollisten osuus on suuri. Vuonna 1998 joka kuudes (179) tälle ikäryhmälle tuomituista vankeusrangaistuksista (1001) oli ehdoton. Myös ikäryhmässä 18—20 vuotta ehdollisten osuus (57 %) tuomituista vankeusrangaistuksista (2928) oli suurempi kuin vanhemmilla ikäryhmillä.

Valtaosaan nuorille tuomituista ehdollisista rangaistuksista liittyy valvonta. Vuonna 1997 määrättiin tekohetkellä 15—20-vuotiaille kaikkiaan 2768 ehdollista vankeusrangaistusta. Näistä 454:ään (16 %) ei liitetty valvontaa. Tämän mukaan tekohetkellä korkeintaan 20 vuotiaille nuorille määrätyistä ehdollisista noin 85 %:iin liittyy valvonta. Valvonnan käyttö oli jonkin verran tavallisempaa kaikkein nuorimmissa ikäryhmissä. Viime vuosina valvontaan määrätyille nuorille tuomituista ehdollisista rangaistuksista vain noin kaksi prosenttia on pantu täytäntöön.

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa tehdyn ehdollisen rangaistuksen käyttökertoja ja -kasautumia koskevan tutkimuksen (Lappi-Seppälä; OPTULAN tutkimustiedonantoja 42; Helsinki 1999) mukaan suurimmalle osalle ehdolliseen rangaistukseen tuomituista tämä rangaistus jää lajissaan ainoaksi. Niistä, jotka saavat ensimmäisen ehdollisen vankeusrangaistuksensa, noin viidennes tulee tuomituksi seuraavien 3—5 vuoden kuluessa uuteen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tällöinkin uusia ehdollisia rangaistuksia kertyy yleensä yksi tai korkeintaan kaksi. Kaikista ehdolliseen tuomituista vain 3 % saa enemmän kuin kaksi uutta ehdollista ensimmäistä tuomiota seuranneiden viiden vuoden aikana.

Nuorille tuomituista ehdollisista vankeusrangaistuksista tämä jää ainoaksi 40 %:lle nuorista ja uusia kertyy yleensä vain yksi tai kaksi. Osa nuorista saa useitakin uusia ehdollisia rangaistuksia. Tämän ongelmaryhmän osuus on noin 10 % vuosittain ehdolliseen rangaistukseen ensi kertaa tuomituista. Se joukko, jolle kertyy useita ehdollisia tuomioita, päätyy lopulta yleensä myös vankilaan.

Saman tutkimuksen mukaan kaikista ehdolliseen rangaistukseen tuomituista vain pienellä osalla on takanaan aiempi ehdollinen rangaistus. Viiden aikaisemman vuoden aikana ehdolliseen oli tuomittu vajaa viidennes.

Ehdollisen rangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi on ollut varsin harvinaista.

Viime vuosina on pantu täytäntöön vain muutama prosentti ehdollisista rangaistuksista. Perusteena on tällöin jokseenkin poikkeuksetta uusi rikos, josta on tuomittu ehdoton vankeus tai yhdyskuntapalvelu. Vuonna 1998 tällaisia tapauksia oli 320. Yhdessä tapauksessa aikaisempi ehdollinen rangaistus määrättiin pantavaksi täytäntöön rikoksen perusteella, josta tekijälle määrättiin ehdollinen vankeus.

Ehdollisen sakkorangaistuksen käyttö on ollut hyvin harvinaista. Niitä on vuosittain tuomittu vain muutamia.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Vapausrangaistusten haitallisiksi todettujen vaikutusten vuoksi niille on eri maissa pyritty löytämään vaihtoehtoisia, vapaudessa täytäntöönpantavia seuraamuksia. Ehdollinen rangaistus on jo pitkän ajan ollut yksi keskeisimmistä vaihtoehdoista ehdottomalle vankeudelle. Ehdollisella rangaistuksella on vankka sija Pohjoismaiden ja muiden Euroopan valtioiden rangaistusjärjestelmissä. - Seuraavassa kuvataan lähemmin Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Saksan ehdollista rangaistusta tai siihen rinnastettavia seuraamuksia koskevia säännöksiä. Erityisestävillä näkökohdilla on muissa Pohjoismaissa seuraamusvalinnassa enemmän painoa kuin Suomessa. Tämä ilmenee muun muassa tuomioistuinten harkintavallan laajuudessa ja yksilöllisten tekijöiden laajassa huomioon ottamisessa seuraamusharkinnassa.

Ruotsi

Ruotsin rikoslainsäädännössä on kaksi Suomen ehdollista rangaistusta muistuttavaa rangaistusta, ehdollinen tuomio (villkorlig dom) ja suojeluvalvonta (skyddstillsyn).

Ehdollinen tuomio voidaan antaa rikoksesta, josta seuraamuksen ei katsota voivan olla vain sakkoa. Ehdollinen tuomio annetaan, jos rikoksentekijän uusimisriskin arvioidaan olevan pieni. Ehdolliseen tuomioon voidaan liittää sakko tai tuomittavan suostumuksin yhdyskuntapalvelu (samhällstjänst), mutta ei valvontaa. Yhdyskuntapalvelun liittäminen ehdolliseen tuomioon tulee kysymykseen lähinnä silloin, kun tuomioistuin valitsee rangaistusta ehdollisen tuomion ja ehdottoman - vankeuden välillä.

Jos syytetty suostuu siihen, että ehdolliseen tuomioon tai suojeluvalvontaan liitetään määräys yhdyskuntapalvelusta ja sellainen määräys on sopiva ottaen huomioon syytetyn henkilö ja muut olosuhteet, on tätä pidettävä erityisenä syynä valita ehdollinen tuomio tai suojeluvalvonta vankeuden sijasta. Jos tuomioistuin olisi päätynyt ehdolliseen tuomioon ja liittänyt siihen yhdyskuntapalvelun, mutta olisi muussa tapauksessa tuominnut vankeutta, on vankeuden pituus ilmoitettava tuomion yhteydessä.

Ehdolliseen tuomioon on liitettävä sakko, jollei sitä ole pidettävä syytetylle liian ankarana ottaen huomioon velvollisuus suorittaa yhdyskuntapalvelua tai muita rikoksen seuraamuksia tai jos muut erityiset syyt puhuvat sakkoa vastaan.

Ruotsin järjestelmässä seuraamuksen määrääminen rikoksesta lykätään kahden vuoden koeajaksi. Tuomitun on tänä aikana elettävä nuhteettomasti ja kykyjensä mukaan pyrittävä huolehtimaan toimeentulostaan. Tuomioistuin voi velvoittaa tuomitun korvaamaan rikoksella aiheutetun vahingon tai osan siitä ehdollisen tuomion koeaikana joko rahalla tai työllä. Jos tuomittu rikkoo ehdollisessa tuomiossa määrättyjä velvoitteita, tuomioistuin voi joko antaa tuomitulle varoituksen, määrätä uuden erityisehdon tai muuttaa voimassa olevaa ehtoa. Ehdollinen tuomio voidaan myös muuttaa muuksi seuraamukseksi. Tällöin voidaan tuomita myös lyhyempi vankeusrangaistus kuin mitä rikoksesta on säädetty. Vankeuden pituutta määrättäessä on otettava huomioon yhdyskuntapalvelumääräys, jos sellainen oli annettu.

Jos rikoksentekijä on syyllistynyt uuteen rikokseen ehdollisen tuomion jälkeen, mutta ennen kuin seuraamus on kokonaan pantu täytäntöön, tuomioistuin voi määrätä erillisen seuraamuksen uudesta rikoksesta tai kumota edellisen seuraamuksen ja määrätä uuden taikka, jos rikos on tehty ennen koeajan alkamista, todeta, että aiempi rangaistus koskee myös uutta rikosta. Harkitessaan aiemman ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanemista, tuomioistuin voi päätyä myös siihen, että ehdollisen tuomioon liitetään yhdyskuntapalvelu. Usein uusi seuraamus on suojeluvalvonta. Tuomioistuin voi määrätä uudeksikin seuraamukseksi varoituksen, asettaa uusia ehtoja tai muuttaa entisiä tai pidentää koeaikaa korkeintaan kolmeen vuoteen. Vankeutta voidaan tässäkin tapauksessa tuomita lyhyemmäksi ajaksi kuin mitä rikoksesta on säädetty.

Myös *suojeluvalvonnan* edellytyksenä on, että sakkojen ei katsota olevan riittävä seuraamus rikoksesta. Jos tuomioistuimella on aihetta olettaa, että suojeluvalvontaan tuomitseminen vähentäisi rikoksentekijän uusimisriskiä, on tätä pidettävä seuraamuksen va-

linnassa perusteena suojeluvalvontaan tuomitsemiselle. Kun ehdollinen tuomio on tarkoitettu käytettäväksi lähinnä alhaisen uusimisriskin tapauksissa, tulee suojeluvalvontaa käyttää silloin, kun uusimisriski on suurempi ja rikoksentekijä on suojeluvalvontaan sisältyvän tuen ja avun tarpeessa. Tuomittu on suojeluvalvonnassa kolmen vuoden ajan. Suojeluvalvonnan sisältö vaihtelee, sillä siihen voidaan liittää erilaisia ehtoja, sakko, vuoden pituinen valvonta, lyhyt vankeus tai rikoksentekijän suostumuksin yhdyskuntapalvelu. Suojeluvalvonnan ja vankeuden yhdistelmää käytettäessä ei samalla voi tuomita sakkoa tai määrätä yhdyskuntapalvelua. Sen sijaan suojeluvalvonnan ja yhdyskuntapalvelun yhdistelmään voidaan täytäntöönpanon aikana liittää myös valvonta. Yhdyskuntapalvelun pituus voi olla 40—200 tuntia. Valvonnan tehtävänä on tuomittua kontrolloimalla ja tukemalla estää häntä tekemästä uusia rikoksia ja edistää hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan.

Tuomitun on koeaikana elettävä nuhteettomasti, pyrittävä kykyjensä mukaan elättämään itsensä ja noudatettava hänelle annettuja erityismääräyksiä. Määräykset voivat liittyä esimerkiksi tuomitun työ- tai asuinpaikkaan, koulutukseen, alkoholismin hoitoon tai rikoksella aiheutetun vahingon korvaamiseen. Jos rikolliseen tekoon on merkittävästi vaikuttanut alkoholin tai huumausaineen väärinkäyttö tai muu hoitoa vaativa tila, rangaistava voidaan suojeluvalvonnan lisäksi suostumuksensa mukaisesti velvoittaa osallistumaan niin sanottuun sopimushoitoon (kontraktsvård).

Suojeluvalvontaan liitettyjen ehtojen rikkomisesta voi seurata varoitus, valvonta-ajan pidentäminen tai vakavissa rikkomuksissa suojeluvalvonnan korvaaminen muilla seuraamuksilla. Jos suojeluvalvontaan tuomittu syyllistyy koeaikana uuteen rikokseen, tuomioistuin voi tuomita siitä erilliseen tai yhteiseen uuteen seuraamukseen. Eräänä vaihtoehtona on pysyttää suojeluvalvonta, jolloin siihen voidaan liittää yhdyskuntapalvelu.

Ruotsin järjestelmässä ei ole mahdollista tuomita samasta rikoksesta sekä ehdollista että ehdotonta vankeutta. Ehdollinen tuomio voidaan joissakin tapauksissa antaa yhdistettynä oikeuspsykiatriseen pakkohoitoon.

Seuraamusvalinnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota seikkoihin, jotka puoltavat vankeutta lievempää rangaistusta. Ensi sijaisesti olisi siten käytettävä lievempiä seuraamuksia kuten sakkoa, ehdollista tuomiota ja suojeluvalvontaa. Alle 18-vuotiaana rikokseen syyllistynyt voidaan tuomita vankeuteen vain erityisestä syystä (synnerliga skäl). Jos oikeus kuitenkin tulee siihen tulokseen, että seuraamuksen tulisi olla vankeutta, sen tulee vankeuden sijasta määrätä nuorelle suljettua nuorisohoitoa (sluten ungdomsvård) määräajaksi, jollei sellaista hoitoa vastaan ole erityisiä syitä ottaen huomioon hänen ikänsä tai muut syyt. Suljetun nuorisohoidon pituus vaihtelee 14 päivästä 4 vuoteen. Lisäksi rikoksentekohetkellä 18-vuotta täyttänyt alle 21-vuotias henkilö voidaan tuomita vankeuteen vain, jos siihen huomioon ottaen teon rangaistusarvo tai muutoin on erityistä syytä (särskilda skäl). Alle 21-vuotias voidaan määrätä sosiaalihuollon alaiseen hoitoseuraamukseen (överlämnande till vård inom socialtjänsten) määrätyn hoitosuunnitelman mukaisesti, jos suunniteltuja toimenpiteitä ottaen huomioon niihin liitetyn sakon tai nuorisopalvelun (ungdomstjänst) pidetään riittävän tuntuvana seuraamuksena ottaen huomioon teon rangaistusarvo ja laatu sekä aikaisempi rikollisuus. Tällöin nuorisopalvelun pituus voi olla 20—100 tuntia.

Ruotsissa on rangaistusjärjestelmäkomitea (SOU 1995:91) ehdottanut seuraamusjärjestelmään tuntuvia muutoksia. Tavoitteena on vankeusrangaistuksen käytön vähentäminen ja rangaistusten aikaisempaa selkeämpi porrastaminen ankaruussuhteiden mukaisesti. Itsenäisiä rangaistuksia olisivat sakko, koeaikarangaistus (prövotidsstraff), valvontarangaistus (övervakningsstraff), yhdyskuntapalvelu, vankeus ja sopimushoito. Tuomitessaan vankeutta oikeus voi ehdotuksen mukaan määrätä sen täytäntöönpantavaksi joko laitoksessa tai elektronisena valvontana. Ehdollista vankeutta komitea ei ehdota.

Komitean ehdottamat koeaikarangaistus ja valvontarangaistus vastaavat ehdollista tuomiota ja suojeluvalvontaa. Rangaistusten sisältö säilyisi pääosin nykyisellään. Komitean tavoitteita on toteutettu muun muassa lisäämällä yhdyskuntapalvelun käyttöä oheisran-

gaistuksena ja kehittämällä nuorille sopivia seuraamuksia edellä kuvatuin tavoin sekä selkeyttämällä rangaistusten porrastusta. Komitean ehdotuksia ei kuitenkaan ole ainakaan toistaiseksi sellaisinaan toteutettu.

Norja

Ehdollinen tuomio voi merkitä Norjassa joko rangaistuksen täytäntöönpanon tai sen määräämisen lykkäämistä koeajaksi. Tosin viimeksi mainittua käytetään melko vähän. Vain vankeuden ja sakon täytäntöönpano voidaan ehdollisesti lykätä. Vankeusrangaistus voidaan määrätä myös osittain ehdolliseksi. Ehdolliseen tuomioon voidaan yhdistää ehdoton sakko. Syyttäjä voi Norjassa päättää myös ehdollisesta syyttämättä jättämisestä, jonka ehdoksi voidaan asettaa muun muassa valvontaan määrääminen.

Valinta ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen välillä on ollut Norjassa rattijuopumusta lukuun ottamatta tuomioistuinten vapaassa harkinnassa. Ehdollinen tuomio valitaan, jos se huolimatta tekijän aiemmasta rikollisuudesta on kohtuullinen ja tarkoituksenmukainen reaktio. Rangaistuslajin valinnassa kiinnitetään huomiota kaikkiin rangaistuksen mittaamisperusteisiin. Harkinnassa otetaan lähtökohdaksi teon laatu ja törkeys. Norjan korkeimman oikeuden (Höyesterett) ohjaamassa oikeuskäytännössä on törkeissä rikoksissa yleisestävistä syistä ja eräissä rikostyypeissä muutoin vakiintuneesti lähinnä yleisestävistä syistä valittu ehdoton vankeus. Myös tekijän henkilöön liittyviin seikkoihin, kuten ikään, kiinnitetään harkinnassa huomiota.

Ehdollisen tuomion koeaika on yleensä kaksi vuotta. Rangaistuksen lakimääräisenä ehtona on, ettei tuomittu syyllisty uusiin rikoksiin. Tuomioistuin voi lisäksi asettaa ehdoksi, että rikoksentekijä on valvonnan alainen koko ehdollisen rangaistuksen koeajan tai osan siitä. Valvonta-aika on yhden vuoden pituinen, ellei tuomioistuin toisin päätä. Rangaistukseen voidaan liittää muitakin ehtoja. Ehdot voivat koskea muun muassa tuomitun olinpaikkaa, työtä, koulutusta tai kanssakäymistä määrättyjen ihmisten kanssa. Ne voivat liittyä taloudellisten velvoitteiden täyttämiseen, alkoholin tai huumeiden käytön lopettamiseen tai psykiatrisen hoidon aloittamiseen tai psykiatrisen hoidon aloittamiseen.

Tuomioistuin voi koeajan kuluessa muuttaa, kumota tai asettaa uusia rangaistukseen liittyviä erityisehtoja silloinkin, kun ehtoja ei ole rikottu. Tuomioistuimella on myös mahdollisuus pidentää koeaikaa yhteensä viiteen vuoteen, jos pitää sitä aiheellisena. Vakavissa rikkomuksissa tuomioistuin voi päättää, että rangaistus pannaan täytäntöön osittain tai kokonaan. Tuomioistuin voi myös asettaa uudet ehdot ja uuden koeajan.

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koeaikana uuden rikoksen, tuomioistuin voi määrätä teoista yhteisen rangaistuksen tai erillisen rangaistuksen uudesta rikoksesta. Uusi rangaistus voi olla ehdollinen, ehdoton tai osittain ehdollinen. Mahdollisuutta tuomita yhteinen ehdollinen rangaistus kummastakin rikoksesta käytetään paljon etenkin nuorten ollessa kysymyksessä.

Jos tuomioistuin määrää uudesta rikoksesta erillisen rangaistuksen, se voi samalla muuttaa ehdollisen rangaistuksen erityisehtoja ja pidentää koeaikaa.

Norjassa on ehdotettu (NOU 1992:23), että ehdollinen sakko kumottaisiin. Sen sijaan ehdollista syyttämättä jättämistä ehdotetaan laajennettavaksi. Ehdotuksia ei ainakaan toistaiseksi ole toteutettu.

Tanska

Ehdollinen tuomio voi myös Tanskassa käsittää joko rangaistuksen täytäntöönpanon tai rangaistuksen määräämisen lykkäämisen koeajaksi. Koeaika ei tavallisesti saa ylittää kolmea vuotta. Toisin kuin Norjassa rangaistuksen määräämisen lykkääminen on Tanskassa ensisijainen ehdollisen tuomion muoto. Tuomioistuimen on määrättävä ehdollinen rangaistus, jos se pitää rangaistuksen täytäntöönpanoa tarpeettomana. Vankeus, aresti ja harvemmin sakko voidaan tuomita ehdollisena. Tuomioon liitettävät ehdot samoin kuin ehdollinen syyttämättäjättäminen ovat myös samantapaisia kuin Norjassa.

Tanskassa tuomio voi olla osittain ehdollinen, osittain ehdoton. Tuomioistuin voi myös määrätä ehdollisen tuomion lisäksi yhdyskuntapalvelua, jos pelkkä ehdollinen ei tunnu riittävältä rangaistukselta.

Ehdolliseen tuomion perusehto on pidättyminen rikoksista koeaikana. Muista ehdoista käytännössä tärkein on valvonta. Ehdot ovat samantapaisia kuin Norjassa. Ehtona voi myös olla psykiatrinen hoito tai vieroitushoito alkoholista tai huumeista, tarvittaessa laitoksessa. Myös rikoksella aiheutetun vahingon korvaaminen voidaan asettaa erityisehdoksi, mutta Tanskassa tuomioistuin ei ole velvollinen asettamaan tällaista ehtoa, toisin kuin Norjassa.

Ehtojen rikkomisesta on kuten Norjassa runsaasti seuraamusvaihtoehtoja. Ehtoja voidaan lieventää tai koventaa, muuttaa tai kumota, vaikkei ehtoja olisikaan rikottu. Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koeaikana uuden rikoksen, tuomioistuin voi määrätä yhteisen ehdottoman tuomion tai muun seuraamuksen tästä ja aikaisemmasta rikoksesta. Ehdottoman rangaistuksen tuomitseminen yhteisesti kummastakin rikoksesta on lain mukaan pääsääntö, josta poikkeamiseen tuomioistuimella on varsin vapaat kädet.

Tuomioistuin voi tuomita ehdotonta vankeutta vain uudesta rikoksesta tai päätyä yhteiseen ehdolliseen tuomioon. Esimerkiksi koeajan loppupuolella tehty lievä rikos tai myönteinen kehitys rikoksentekijän olosuhteissa voivat vaikuttaa lievemmän rangaistuksen valitsemisen puolesta.

Saksa

Saksassa enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi. Ehdollisen rangaistuksen käyttö on laajaa, sillä kaksi kolmesta vankeusrangaistuksesta tuomitaan ehdollisena. Jos rikoksentekijä on täysi-ikäinen, vain tuomittu vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi. Sakkoja ja muita seuraamuksia voidaan edellisestä huolimatta armahduksella muuttaa kokonaan tai osittain ehdollisiksi.

Tärkeä ehdollisen rangaistuksen määräämisen edellytys on se, ettei rikoksentekijä tuomarin arvion mukaan tulevaisuudessa syyllisty uusiin rikoksiin. Rangaistusta ei voi määrätä osittain ehdolliseksi. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen voidaan yhdistää ehdoton oheissakko.

Saksan seuraamusjärjestelmässä tunnetaan myös vähäisessä käytössä oleva ehdollisen rangaistuksen muoto, varoitus yhdessä koeajalle lykättävän sakkorangaistuksen tuomitsemisen kanssa. Valvonnan asettaminen ehdoksi on tässä seuraamuksessa kielletty.

Perusehtona kaikissa ehdollisissa rangaistuksissa on se, ettei tuomittu koeaikana syyllisty uuteen rikokseen. Tuomari voi lisäksi asettaa määräyksiä, joilla pyritään hyvittämään rikoksella aikaan saatua vahinkoa, ja antaa ohjeita, joiden tarkoituksena on auttaa ja tukea rikoksentekijää. Jos rikoksentekijä tarjoutuu vapaaehtoisesti hyvittämään rikoksensa työskentelemällä esimerkiksi vahingon korvaamiseksi ja tuomari uskoo hänen toimittavan tehtävänsä, ei määräystä tai ohjetta asiasta anneta.

Lain sallimat määräykset voivat koskea 1) rikoksella aiheutetun vahingon korvaamista 2) rahasuorituksen maksamista yhteiskunnan hyväksi toimivalle instituutiolle 3) muita työtehtäviä yhteiskunnan hyväksi. Ohjeet voivat koskea esimerkiksi asuinpaikkaa, koulutusta tai päihderiippuvuuden hoitoa. Lääketieteellistä hoitoa tarkoittava ohje saadaan lain mukaan antaa vain rikoksentekijän suostumuksella. Tuomari on yleensä velvollinen nimittämään tuomitulle valvojan, jos rikoksentekijä on alle 27-vuotias ja tuomittava ehdollinen vankeusrangaistus ylittää yhdeksän kuukautta. Valvojan tehtävänä on rikoksentekijän tukemisen lisäksi huolehtia ehtojen täyttämisestä. Valvojan määrääminen yleistyy jatkuvasti.

Ehdolliseen rangaistukseen voi liittyä yhdyskuntapalvelua joko erityisehtona eli tuomioistuimen antamana määräyksenä tai tuomitun vapaaehtoisesti tekemänä työnä. Yhdyskuntapalvelua ehdolliseen rangaistukseen liitettynä käytetään harvoin.

Ehdollisena tuomittu rangaistus pannaan täytäntöön, jos tuomittu syyllistyy koeaikana uuteen rikokseen. Samoin käy, jos tuomittu jatkuvasti tai vakavasti laiminlyö tuomioistuimen antamia ohjeita tai määräyksiä tai ei sopeudu valvontaan. Tuomioistuin voi vaihtoehtoisesti pidentää koeaikaa enintään puolella, asettaa uusia ehtoja tai määrätä rikoksentekijälle valvojan.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Keskeiset tavoitteet. Rikoslain kokonaisuudistuksen eräänä päämääränä on pidetty avoseuraamusten käytön laajentamista. Vapaudessa täytäntöönpantaviin seuraamuksiin on suhtauduttu myönteisesti, koska niiden on katsottu kokonaisuudessaan aiheuttavan sekä tuomitulle että yhteiskunnalle vähemmän taloudellisia ja sosiaalisia kustannuksia ja kärsimyksiä kuin laitoksissa täytäntöönpantavien rangaistusten.

Ehdollinen vankeusrangaistus on osoittautunut Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä käyttökelpoiseksi ja varsin yleisesti käytetyksi rangaistukseksi. Uudistuksen tavoitteena on säilyttää ehdollisen rangaistuksen käytännössä vakiintunut keskeinen asema seuraamusjärjestelmässä.

Tavoitteena on myös rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttujen periaatteiden mukaisesti uudistaa ja selkeyttää vanhentuneet säännökset ja siten yhdenmukaistaa oikeuskäytäntöä.

Ehdollinen tuomio vai ehdollinen rangaistus? Kansainvälinen vertailu osoittaa, että ehdollinen rangaistus on säännelty eri maissa hyvin monella eri tavalla. Niin sanotussa angloamerikkalaisessa järjestelmässä tuomioistuin ratkaisee pelkästään syyllisyyskysymyksen ja määrää avoimeksi jäävän ehdollisen rangaistuksen. Konkreettinen rangaistus määrätään vain, jos ehtoja rikotaan ja ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön. Niin sanotussa mannermaisessa järjestelmässä taas tuomioistuin määrää rangaistuksen, jonka täytäntöönpano lykätään ja jää riippumaan tuomitun käytöksestä koeaikana. Näistä perusvaihtoehdoista on olemassa lukuisia muunnelmia, ja joissakin maissa käytetään kumpaakin vaihtoehtoa rinnakkain.

Suomessa omaksuttu ehdollinen rangaistus on mannermaisen järjestelmän mukainen. Tämä ehdollisen rangaistuksen muoto soveltuu Suomessa tärkeinä pidettyihin lakisidonnaisuuden, yhdenvertaisuuden ja ennustettavuuden periaatteisiin paremmin kuin sellainen ehdollinen tuomio, missä rangaistuksen tuomitseminenkin siirretään myöhempään vaiheeseen. Tämän johdosta ehdollisen rangaistuksen pääperiaatteet ehdotetaan säilytettäviksi ennallaan.

Ehdollinen sakko. Sakon tuomitseminen ehdollisena, mikä nykyisen lain mukaan on mahdollista vain erityisistä syistä, on käytännössä jäänyt erittäin vähäiseksi. Jo nykyistä lakia valmisteltaessa laintarkastuskunta ehdotti siitä luopumista. Tässä ehdotuksessa asetutaan samalle kannalle.

Kun ehdotuksen mukaan vain vankeusrangaistus voitaisiin tuomita ehdollisena, rangaistuksen nykyinen nimi ehdollinen rangaistus ehdotetaan muutettavaksi ehdolliseksi vankeudeksi. Tämä ilmaisisi nykyistä selvemmin rangaistuksen sisällön ja korostaisi täytäntöönpanon uhan merkitystä.

Ehdollisen vankeuden edellytykset. Voimassa olevan lain mukaan enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus voidaan tuomita ehdollisena. Käytännössä ehdollisten vankeusrangaistusten pituudet eivät usein ole ylittäneet 6 kuukautta: ehdollisten vankeusrangaistusten keskipituus on alle 3 kuukautta. Noin 1,5 prosenttia tuomituista ehdollisista vankeusrangaistuksista on yli vuoden pituisia. Tällaisia ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomittiin vuonna 1998 yhteensä 205 eli noin 30 % kaikista vastaavan pituisista vankeusrangaistuksista (677). Ehdollisen vankeuden enimmäispituuden muuttamiseen ei ole tarvetta. Niissä poikkeustapauksissa, joissa kahta vuotta pidemmän vankeusrangaistuksen tuomitseminen ehdottomana olisi kohtuutonta, voidaan jo nykyisin joissakin tapauksissa kohtuussyistä mitata rangaistus ehdollisen rangaistuksen käytön sallivaksi pituudeksi.

Nykyisin vankeusrangaistuksen määrääminen ehdolliseksi edellyttää, että yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen ei vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Ilmaisun on katsottu tarkoittavan lähinnä sitä, ettei rangaistusta saisi määrätä ehdolliseksi, jos se yksittäistapauksessa heikentäisi kunnioitusta lakia kohtaan. Tämä laveahko lausuma painottaa rangaistuksen yleisestävän vaikutuksen huomioon ottamista rangaistuslajin valinnassa. Käytännössä valinta on tehty lähinnä rikoksen törkeyden, tekijän iän ja uusimisen perusteella.

Ehdollisen rangaistuksen määräämisen nykyisiä edellytyksiä ei voida pitää onnistuneena. Yleisestävyys soveltuu huonosti yk-

sittäisen lajivalintaa koskevan ratkaisun kriteeriksi, koska yleisestävyys riippuu ennen kaikkea noudatetusta vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä eikä niinkään yksittäisestä tuomiosta. Esimerkkituomioiden antaminen ei myöskään sovellu yhdenvertaisuutta korostavan rikosoikeudenkäytön lähtökohtiin. Viittaus yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämiseen on myös soveltamisohjeena liian epämääräinen. Se antaa mahdollisuuden kovin erilaisiin ja kokemusperäisesti huomattavan epävarmoihin soveltamiskannanottoihin. Sen vuoksi se ei ole riittävän hyvin ohjannut rangaistuskäytäntöä, mistä on seurauksena, että ehdollisen vankeuden käytön laajuus vaihtelee suuresti eri puolella maata. Nykyinen kriteeri ei ole parhaalla mahdollisella tavalla myöskään osoittanut lainkäyttäjille, mihin ehdollinen vankeus on tarkoitus sijoittaa asteittain ankaroituvalla rangaistusportaikolla.

Uudistuksen tavoitteena on edelleen säilyttää ehdollinen vankeusrangaistus rangaistusjärjestelmän keskeisenä seuraamuksena ja ehdottoman vankeusrangaistuksen tärkeimpänä vaihtoehtona. Tämän ohella tavoitteena on tarkistaa ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä siten, että ne nykyistä paremmin ohjaavat lajivalintaa ja luovat edellytykset mahdollisimman yhdenmukaisen käytännön syntymiselle.

Ensin mainittu tavoite edellyttää, että valittaessa ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä harkinnan lähtökohtana edelleenkin olisi, että vankeusrangaistus tuomitaan ehdollisena. Peruslähtökohdasta poikkeamisen kriteerit kirjoitettaisiin nykyistä selkeämmin lakiin. Tällaisia kriteerejä olisivat rikoksen vakavuus ja tekijän aikaisempi rikollisuus, jotka jo nykykäytännön mukaan ovat keskeisiä valintakriteerejä. Rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys on keskeinen rangaistuksen mittaamisen peruste. Sen vuoksi se mainittaisiin myös perusteena, johon olisi kiinnitettävä huomiota valittaessa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä.

Ehdotukseen ei sisältyisi nykyisen lain nimenomaista säännöstä siitä, että rangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, ellei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Tätä kriteeriä ei enää ole tarpeen erikseen mainita laissa, koska rikoksen vakavuuden, tekijän syyllisyyden ja uusimisen kautta yleisestävyyden vaatimukset tulevat riittävästi huomioon otetuiksi. Sen sijaan ehdollisen rangaistuksen määräämisen harkinnanvaraisuus ehdotetaan säilytettäväksi.

Aikaisemman tuomion estevaikutus. Voimassa olevan ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 2 §:n mukaan rangaistusta ei voida määrätä ehdolliseksi, jos syytetty rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana on tuomittu vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ellei siihen ole erityisiä syitä. Aikaisemman tuomion estevaikutus ei kuitenkaan koske 15—20-vuotiaana tehtyjä rikoksia, sillä nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 §:n mukaan aikaisempi tuomio ei estä nuorelle rikoksentekijälle tuomitun rangaistuksen määräämistä ehdolliseksi. Siis vaikka syytetty olisi tuomittu vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja myös suorittanut sen, niin tämä ei estä uuden rangaistuksen määräämistä ehdolliseksi, jos uusi rikos on tehty ennen kuin syytetty täytti 21 vuotta.

Säännös, joka mukaan alle kahdeksantoistavuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi, ehdotetaan säilytettäväksi. Sen sijaan nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 § ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi. Nuorten erityisasema voidaan riittävästi ottaa huomioon sen kautta, että kuten nykyisinkin, rajoitetaan mahdollisuuksia tuomita nuori henkilö ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Yleensä nuorten ensimmäistä vankilassakäyntiä edeltää sellainen rikoskierre, että ehdollinen vankeusrangaistus ei yleensä enää voine tulla kysymykseen. Jos nuoren tuomitsemista ehdolliseen vankeuteen kuitenkin joissakin tapauksissa pidettäisiin perusteltuna, vaikka hänet olisikin aiemmin tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ehdollisen vankeuden tuomitseminen olisi mahdollista nuoria henkilöitä koskevan erityissäännön perusteella.

Aiemman tuomion estevaikutusta koskeva erityissäännös on käytännössä tarpeeton myös aikuisen syyllistyessä uudestaan rikokseen, koska ehdotuksen mukaan tekijän aiempi rikollisuus on otettava huomioon valittaessa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden

välillä. Mitä useammasta ja mitä vakavammasta rikoksesta tuomittava henkilö on aikaisemmin tuomittu ja mitä nopeammin hän syyllistyy uuteen rikokseen, sitä suurempi estevaikutus aikaisemmilla rikoksilla on ehdollisen vankeuden tuomitsemiselle. Esimerkiksi jos syytetty rikoksen tekemistä lähinnä edeltäneiden kolmen vuoden aikana on tuomittu vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ei uutta rangaistusta yleensä olisi syytä määrätä ehdolliseksi.

Koeaika. Ehdolliseen rangaistukseen liittyvä koetusaika on voimassa olevan lain mukaan määrättävä 1—3 vuoden pituiseksi. Koetusaika ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään. Keskimääräinen koetusaika vaihtelee tuomioistuimittain yhdestä vuodesta kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen neljään kuukauteen.

Voimassa olevan lain mukaan nuoren rikoksentekijän ehdolliseen vankeuteen liittyvä valvonta voidaan lakkauttaa kuuden kuukauden jälkeen. Myöskään tätä nuoria koskevaa sääntelyä ei ehdoteta muutettavaksi. Kokeiltavana olevassa nuorisorangaistuksessa valvonta-ajan pituus on vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi.

Ehdollisen vankeuden täytäntöönpano. Ehdollinen vankeus voitaisiin määrätä pantavaksi täytäntöön sellaisen koeaikana tehdyn uuden rikoksen johdosta, josta rikoksentekijä tuomitaan ehdottomaan vankeuteen. Sakkorangaistus tai ehdollisena tuomittu vankeusrangaistus eivät siis voisi johtaa aikaisemman ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon. Ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpano on vuodesta 1991 alkaen ollut harkinnanvaraista. Ehdotuksessa ollaan samalla kannalla, joten täytäntöönpaneminen olisi harkinnanvaraista niissäkin tapauksissa, joissa uusi rikos johtaisi pitkään vankeusrangaistukseen. Jos tuomioistuin kuitenkin tulisi siihen tulokseen, että ehdollinen vankeus määrätään pantavaksi täytäntöön, tuomittaisiin uudesta rikoksesta ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta yhteinen vankeusrangaistus kuten nykyisenkin lain mukaan. Aikaisempi ehdollinen vankeusrangaistus voitaisiin tällöin määrätä myös vain osittain täytäntöönpantavaksi ja jättää osa edelleen ehdolliseksi entisin koeajoin.

Oheisrangaistukset. Ehdollisen vankeuden sisältönä olisi, kuten nykyisinkin, uhka siitä, että vankeusrangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön, jos rikoksentekijä syyllistyy koeaikana uuteen ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavaan rikokseen. Niissä tapauksissa, joissa tuomioistuin katsoisi pelkän vankeusuhan olevan riittämätön seuraamus tapahtuneesta rikoksesta, olisi kuitenkin mahdollista tuomita oheisrangaistuksia. Ehdotuksen mukaan näitä olisi sakkorangaistus ja yhdyskuntapalvelu. Nuoret alle 21-vuotiaana rikoksen tehneet voitaisiin myös tuomita ehdollisen vankeuden lisäksi valvontaan. Kaikkia mainittuja ehdollisen vankeuden lisätehosteita kutsuttaisiin oheisseuraamuksiksi.

Sakkorangaistus, jonka yhdistäminen ehdolliseen vankeusrangaistukseen on ollut Suomen lain mukaan mahdollista jo yli 20 vuotta, on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi lisärangaistukseksi, joka on viime vuosina liittynyt noin puoleen tuomituista ehdollisista vankeusrangaistuksista. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen liitetty sakko tuomitaan ehdottomana ja tulee siis maksettavaksi jo ehdollisen vankeusrangaistuksen koeaikana. Sakko, jonka suorittaminen laiminlyödään, peritään ulosottoteitse ja se voidaan myös muuntaa vankeudeksi yleisten sakkorangaistuksista annettujen säännösten perusteella.

Toiseksi oheisrangaistukseksi ehdotetaan yhdyskuntapalvelua, joka on otettu käyttöön ehdottoman vankeusrangaistuksen vastineena. Yhdyskuntapalvelu voitaisiin kuitenkin yhdistää ehdolliseen vankeusrangaistukseen vain poikkeuksellisissa tapauksissa eli tuomittaessa yli vuoden pituinen ehdollinen vankeusrangaistus. Koska yhdyskuntapalvelu tällaisissa tapauksissa liittyisi lisäseuraamuksena toiseen rangaistukseen, se olisi syytä määrätä vain 20—90 tunnin pituiseksi eli ehdottoman vankeusrangaistuksen vastineena käytettävää yhdyskuntapalvelua lievemmäksi.

Yhdyskuntapalveluun sovellettaisiin muuten samoja sääntöjä kuin ehdottoman vankeuden sijasta tuomittavaan yhdyskuntapalveluun. Sekin olisi täytäntöönpantavissa välittömästi eli ehdollisen vankeuden koeajan kuluessa, ja sekin voitaisiin, mikäli tuomittu ei täyttäisi hänelle asetettuja velvoitteita,

panna täytäntöön ehdottomana vankeutena. Tämän vankeuden pituus olisi ehdotuksen mukaan vähintään neljä ja enintään 90 päivää.

Yhdistelmärangaistus. Eräiden maiden lainsäädäntöön sisältyy mahdollisuus tuomita samasta rikoksesta sekä ehdollista että ehdotonta vankeutta. Tavallisimmin ehdottoman vankeuden osuus tällaisesta yhdistelmärangaistuksesta on suhteellisen lyhyt ja ehdollisen vankeuden suhteellisen pitkä.

Yhdistelmärangaistuksen tarvetta on usein perusteltu sillä, että se olisi tarkoituksenmukainen niissä tapauksissa, joissa pelkkä ehdollinen vankeusrangaistus olisi tuomioistuimen käsityksen mukaan liian lievä mutta kokonaan ehdoton vankeus taas liian ankara. Osassa näitä tapauksia olisi ilmeisesti kysymys yhdestä tai samalla kertaa tuomittavasta useammasta rikoksesta, osassa taas aikaisemmin ehdollisen vankeusrangaistuksen saaneen rikoksentekijän syyllistymisestä uuteen rikokseen tai rikoksiin koeaikana. Näitä tilanteita varten ei kuitenkaan uutta yhdistelmärangaistusta tarvita. Kumpaankin edellä mainittuun tapaukseen voitaisiin näet ehdotuksen mukaan tarpeen vaatiessa käyttää oheisrangaistuksin ankaroitettua ehdollista vankeusrangaistusta, tuomitsemalla joko sakkoa tai useassa tapauksessa yhdyskuntapalvelua. Jos kysymys olisi ehdollisena tuomitun vankeuden koeajalla tapahtuneesta rikoksesta, josta tuomitaan ehdotonta vankeutta, voitaisiin kohtuulliseen lopputulokseen päätyä myös täytäntöönpanemalla aikaisemmasta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta vain osa, jolloin tulos vastaisi asiallisesti ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmää.

Ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen yhdistelmään liittyy eräs ongelma, joka johtuu siitä, että tällaiseen rangaistukseen ei ilmeisesti tultaisi soveltamaan maassamme muuten yleisesti käytettävää ehdonalaisen vapauden järjestelmää. Tämä lisäisi rangaistusjärjestelmän vaikeaselkoisuutta ja vaikeuttaisi seuraamusten ankaruusvertailua. Esimerkiksi neljän kuukauden ehdoton osa rangaistuksesta vastaisi käytännössä laitosajaltaan jopa kahdeksan kuukauden ehdotonta vankeusrangaistusta. Ehdollisena vankeutena tuomittavaan, todennäköisesti pitempään osaan liittyvä pitkähkö koeaika voisi merkitä, että yhdistelmärangaistus kokonaisuudessaan olisi joissakin tapauksissa ankarampi kuin pelkästään ehdottomana tuomittu rangaistus, mikä ei voine olla tarkoitus.

Edellä mainituista syistä ei ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmää ole sisällytetty tähän uudistusehdotukseen.

Valvonta. Useissa maissa, muun muassa Norjassa ja Tanskassa, ehdolliseen rangaistukseen voidaan liittää valvonta. Rikosoikeudessa valvonta tarkoittaa erityistä seuraamusta, johon rikoksentekijä määrätään oikeuden päätöksellä. Valvonta edellyttää, että tuomitun elämäntavalle asetetaan rajoituksia. Useissa järjestelmissä valvontaan liitetään myös avustus- ja tukitoimia. Valvontaan kuuluu kuitenkin yhtenä osana kontrolli. Vain siinä tapauksessa, että valvottava saisi alusta alkaen ja jatkuvasti itse päättää, haluaako hän yhteydenottoa valvojaan ja tukitoimia tämän puolelta tai välityksellä, valvonta olisi pelkästään tukitoiminnan luonteista.

Suomessa ei ehdolliseen vankeusrangaistukseen ole koskaan liittynyt yleistä tuomittujen valvontaa. Edellä kuvattua kontrollin ja tukipalvelun periaatteet yhdistävän valvontajärjestelmän muotoa ei myöskään enää viime vuosikymmeninä ole sisältynyt virallisiin avoseuraamuksia koskeviin uudistusehdotuksiin.

Nuoret rikoksentekijät ovat Suomen lainsäädännön mukaan kuitenkin olleet erikoisasemassa. Vuodesta 1943 alkaen, jolloin nuorista rikoksentekijöistä annettu laki tuli voimaan, ehdollisesti tuomittu 15—20-vuotias joutui valvottavaksi, jollei tuomioistuin poikkeuksellisesti katsonut, ettei hän ollut valvonnan tarpeessa. Valvonnan liittäminen ehdolliseen rangaistukseen vastasi lain säätämisen aikana vallinnutta käsitystä mahdollisuuksista kasvattaa ja ojentaa nuoria rikoksentekijöitä. Aina vuoteen 1976 saakka, jolloin ehdollisesta rangaistustuomiosta annettu laki uudistettiin, ehdollisena tuomittu rangaistus voitiin panna täytäntöön, paitsi uuden rikoksen johdosta, myös valvojan vaatimuksesta, jos valvottava oli syyllistynyt juoppouteen, epäsiveelliseen elämään tai uppiniskaisuuteen valvojaa kohtaan. Nykyisin tällaista sanktiomahdollisuutta ei enää ole. Vain joka kolmas ehdollisesti tuomituista

nuorista määrätään nykyisin valvontaan.

Kriminaalihuoltokomitean (komiteanmietintö 1972:A1) ja rikosoikeuskomitean (komiteanmietintö 1976:72) mietinnössä ehdotettiin nuorten ehdollisesti tuomittujen valvontajärjestelmä lakkautettavaksi. Perusteena oli sekä epäily valvonnan tehokkuudesta että kontrollin ja tukipalvelujen yhteensovittamisen vaikeudet. Samalla suunniteltiin uuden tyyppistä valvontajärjestelmää, jolle annettaisiin tietoisesti rankaisullinen luonne ja jonka nimitykseksi tulisi rangaistusvalvonta tai ilmoittautumispakko. Ehdotusten mukaan tällainen seuraamus olisi soveltunut sekä itsenäiseksi seuraamukseksi että ehdollisen rangaistuksen tehosteeksi.

Valvontaa koskeva virallisehdotus sisältyi myös hallituksen esitykseen nuorisorangaistukseksi (HE 251/1994 vp), joka annettiin eduskunnalle vuonna 1994, mutta jäi käsittelemättä. Uusi lakiesitys annettiin vuonna 1996 (HE 109/1996 vp) ja nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annettu laki (1058/1996) tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 1997. Lain voimassaoloa on jatkettu vuoden 2001 loppuun. Valvonta yhdistettiin tässä laissa nuorisorangaistukseen ja sen tarkoituksena on lähinnä varmistaa nuorisorangaistukseen sisältyvän nuorisopalvelun toimeenpanosuunnitelman noudattaminen. Ehdotuksen perustelujen mukaan valvonta on osa rangaistusta, mutta sen kautta voidaan myös tukea tuomittua. Valvonnassa yhdistetään siten kontrolli ja tukitoimenpiteet. Lisäksi voidaan nuorisopalvelua varten laaditun toimeenpanosuunnitelman laiminlyöneelle tai muuten ehtoja rikkoneelle tuomita seuraamukseksi muun muassa valvonta-ajan pidentäminen. Nuorisorangaistus edellyttää kriminaalihuollon ja sosiaalihuollon viranomaisten yhteistyötä.

Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain mukaan valvonta voisi koskea vain niitä, jotka ovat syyllistyneet rikokseen 15—17-vuotiaina. Vuoden 1994 hallituksen esitykseen sisältyi ehdotus ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen valvonnan lopettamisesta. Tätä perusteltiin sillä, että kontrollin ja tuen yhdistelmänä toteutettu valvonta soveltuisi huonosti kriminaalipoliittisen järjestelmän pääperiaatteisiin. Uudella järjestelyllä toivottiin lisäksi voitavan ohjata yhteiskunnan voimavaroja uuden nuorisorangaistuksen toteuttamisen kustannuksiin. Uusi lakiesitys kuitenkin säilytti ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen valvonnan.

Jos ehdolliseen rangaistukseen liitettävästä valvonnasta luovuttaisiin, 18—20-vuotiaana rikokseen syyllistyneet jäisivät kokonaan ilman valvontaa. Ehdolliseen vankeuteen tuomitun määrääminen valvontaan voisi tulla nuorisorangaistuksen kokeilukautenakin yhtenä vaihtoehtona kysymykseen 15—17 -vuotiaana rikokseen syyllistyneille. Tosin nykyinen valvontajärjestelmä vaatisi myös tehostamista. Valvojilla ei esimerkiksi ole nykyisin mahdollisuutta määrätä sanktioita sille, joka ei noudata valvojan antamia määräyksiä. Toisaalta valvonta nykymuodossaankin voi yksittäistapauksissa olla omiaan edistämään nuoren sosiaalista selviytymistä.

Nuorisorangaistuksessa yhdistetään tuki ja kontrolli uudella tavalla. Vasta kokeilukauden jälkeen voidaan arvioida, missä määrin siinä on onnistuttu. Olisi siten ennen aikaista luopua tässä yhteydessä kokonaan 15—20 -vuotiaana rikokseen syyllistyneiden ehdollisesti rangaistujen valvonnasta varsinkin sillä perusteella, että kysymyksessä on kontrollin ja tuen yhdistelmä. Vielä ei myöskään tiedetä, missä laajuudessa nuorisorangaistusta käytännössä sovellettaisiin 1 päivänä huhtikuuta 1999 voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen (HE 35/1999 vp). Nuorisorangaistusta voidaan nyt käyttää entistä varhaisemmassa vaiheessa rikoskierteen katkaisemiseksi. Nuorisorangaistus voidaan tuomita jo silloin, kun sitä uusien rikosten ehkäisemisen ja tekijän sosiaalisen selviytymisen kannalta voidaan pitää perusteltuna. Nuorisorangaistus voitaisiin siten tuomita, vaikka tekijää ei ole aikaisemmin tuomittu ehdolliseen rangaistukseen. Koska uuden nuorisorangaistusjärjestelmän lopullinen toteutuminen on epävarmaa, ei myöskään voida varmuudella tietää, millaisen seuraamusjärjestelmän osaksi ehdolliseen rangaistukseen liitettävää valvontaa jouduttaisiin harkitsemaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että mahdollisuus tuomita nuori, 15—20-vuotiaana rikoksen tehnyt, ehdollisen vankeuden ohella valvontaan säilytettäisiin ainakin toistaiseksi. Ehdolliseen vankeuteen liitettävän

valvonnan sisällön kehittämiseen ei myöskään katsota olevan syytä ryhtyä, ennen kuin nuorisorangaistukseen liitettävästä valvonnasta on saatu riittävästi kokemuksia.

Valvonnan liittäminen nykyistä laajemmin ehdollisiin vankeuksiin toisi mukanaan lisäongelmia. Kaikkiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittuihin ulotettu valvonta edellyttäisi kattavaa valvojaverkostoa, joka aiheuttaisi melkoisesti kustannuksia. Jos taas valvottavaksi määrätyt valikoitaisiin yksilöllisten tarpeiden perusteella, tämä edellyttäisi käytännön tuomioistuintoiminnan tasolla kaikkiin mahdollisesti ehdollisen vankeusrangaistuksen saaviin ulottuvaa henkilötutkintaa. Suomen henkilötutkintajärjestelmä rajoittuu nykyisellään 15—20-vuotiaisiin rikoksentekijöihin. Lisäksi yhdyskuntapalveluun liittyvän palvelusuunnitelman ja nuorisorangaistukseen liittyvän toimeenpanosuunnitelman laatiminen ovat jo vaatineet lisäresursseja.

Ehdolliseen vankeuteen liitettävät ehdot. Useissa maissa ehdolliseen rangaistukseen voidaan liittää ehtoja, jotka tuomitun on täytettävä, jotta rangaistuksen täytäntöönpano raukeaisi. Suomessakin oli vuonna 1918 säädetyn lain mukaan mahdollista, että ehdolliseen tuomioon liitettiin velvollisuus suorittaa korvaus rikoksen aiheuttamasta vahingosta tuomiossa määrätyn ajan kuluessa. Tämän velvollisuuden laiminlyöminen saattoi johtaa ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoon. Kun ehdollista rangaistusta koskeva laki vuonna 1976 uudistettiin, tällaista ehtoa ei enää lakiin otettu. Perusteluna oli ennen kaikkea se, että aikaisempi säännös oli jäänyt varsin vähäiselle käytölle, joten sitä pidettiin tarpeettomana.

Kun viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota rikoksen uhrin aseman parantamisen tarpeeseen, yhtenä mahdollisuutena on jälleen tullut esille vahingonkorvauksen asettaminen ehdollisen rangaistuksen ehdoksi. Tähän liitetään odotuksia siitä, että asianomistaja saisi tehokkaasti korvauksen kärsimästään vahingosta rikoksentekijältä.

Suurimpana syynä rikoksen uhrin aseman arvosteluun on se, että korvauksiin tuomituilla on vain harvoin ulosottokelpoisia tuloja tai omaisuutta. Rikosten aiheuttamia omaisuusvahinkoja vastaan suojaudutaankin yleisesti erilaisin vakuutuksin. Liikennevahingoissa pakollinen liikennevakuutus muodostaa omalta osaltaan käyttökelpoisen suojan. Väkivaltarikoksissa ja eräissä omaisuusrikoksissakin myös valtio korvaa rikosten aiheuttamia vahinkoja. Tästä huolimatta osassa tapauksia vahinko jää lopulta asianomistajan itsensä kärsittäväksi.

Vaikka asianomistajan mahdollisuudet korvauksen saamiseen suoraan rikoksen tekijältä ovat usein melko vähäiset, hänen mahdollisuuksiaan saada korvausta valtiolta on viime vuosina lisätty. Siten esimerkiksi henkilövahingon kärsineelle suoritetaan korvausta paitsi sairaanhoitokustannuksista, kivusta ja pysyvästä haitasta myös tulojen ja elatuksen vähenemisestä sekä kärsimyksestä eräissä tapauksissa. Myös korvauksen hakuaikaa on pidennetty kymmeneen vuoteen. Asianomistajan asemaa on parannettu myös 1 päivänä lokakuuta 1997 voimaan saatetussa rikosasiain oikeudenkäynnin uudistuksessa. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n mukaan syyttäjä ajaa asianomistajan pyynnöstä hänen vaatimustaan oikeudessa. Korvausvaatimukset myös selvitetään entistä tarkemmin esitutkinnassa.

Vahingonkorvausvelvollisuuden suorittamisen asettamista ehdollisen rangaistuksen ehdoksi on perusteltu sillä käsityksellä, että vankilaan joutumisen uhka olisi tehokas pelote, joka edistäisi korvausten suorittamista käytännössä. Vankilaan joutuminen olisi toisaalta asianomistajankin kannalta epäedullista, koska se huonontaisi eikä parantaisi korvauksen maksamismahdollisuuksia.

Korvausvelvollisuuden täyttämisen asettaminen ehdollisen rangaistuksen ehdoksi ei kuitenkaan olisi ongelmatonta. Se toimisi käytännössä luonnollisesti vain sillä edellytyksellä, että rikoksentekijällä olisi tuloja tai omaisuutta, koska muussa tapauksessa ei korvausvelvollisuutta ilmeisesti voitaisi ehdoksi asettaakaan. Suurissa vahingonkorvauksissa ei suoritusvelvollisuuden asettaminen yleensä voisi tulla kysymykseen. Nykyisessä yhteiskunnassa, missä muun muassa työolosuhteet voivat nopeasti muuttua, tulisi myös jo asetetun ehdon poistamisen tarpeen vaatiessa olla mahdollista. Korvausvelvollisuuden asettaminen rangaistuksen

ehdollisuuden ehdoksi johtaisi siihen, että koeaikojen tulisi olla melko pitkiä, koska korvaukset epäilemättä usein jouduttaisiin suorittamaan osamaksuerinä ja loppuun suorittamisen määräajan tulisi olla koeaikaa lyhyempi. Korvausvelvollisuus ehdollisuuden edellytyksenä soveltuisi huonosti myös niihin tapauksiin, joissa ehdolliseen vankeuteen on liitetty lisärangaistuksena sakko, koska sakko vaatisi rikoksentekijältä välittömiä maksusuorituksia.

Edellä esitettyihin ongelmiin viitaten vahingonkorvauksen suorittamisen ehtoa ei ehdoteta liitettäväksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Erityisesti Suomen oloissa voisi ehdollisen vankeuden ehtona kyseeseen tulla se, että tuomittu sitoutuisi hoitoon päihdeongelmansa vuoksi. Tällaisen sopimushoidon käyttöön ottaminen vaatii kuitenkin vielä lisäselvityksiä.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole sanottavia taloudellisia eikä organisatorisia vaikutuksia. Esityksellä ei odoteta olevan mainittavaa vaikutusta ehdollisen vankeuden käyttöön. Esitys tosin lisää yhdyskuntapalvelun käyttöä mahdollistaessaan sen käytön ehdollisen vankeuden oheisrangaistuksena. Odotettu lisäys on kuitenkin määrällisesti vähäinen. Ehdollisen vankeuden ja yhdyskuntapalvelun yhdistelmä voi myös joissakin tapauksissa toimia ehdottoman vankeuden vaihtoehtona.

5. Asian valmistelu

Rikosoikeuskomitea ehdotti, että ehdollinen vankeusrangaistus säilyttäisi asemansa rangaistusjärjestelmässä. Rikoslain kokonaisuudistusta valmistelevan rikoslakiprojektin avoseuraamustyöryhmä laati ehdotuksen ehdolliseksi vankeusrangaistukseksi, joka hyväksyttiin eräin muutoksin projektin johtoryhmässä ja luovutettiin oikeusministeriölle huhtikuussa 1995.

Säädösehdotusta on tämän jälkeen valmisteltu oikeusministeriössä virkamiestyönä. Oikeusministeriö pyysi lokakuussa 1999 ehdollista vankeutta koskevasta ehdotuksesta lausunnot 24 viranomaiselta ja järjestöltä, joista 20 antoi lausuntonsa. Suurin osa lausunnon antajista suhtautui ehdotukseen myönteisesti. Esitys vastaa keskeisiltä osiltaan projektin ehdotusta. Projektin ehdotuksesta poiketen ehdotetaan kuitenkin ehdollisen vankeuden nykyisen enimmäisrajan, kaksi vuotta vankeutta, säilyttämistä samoin kuin harkinnanvaraisuuden säilyttämistä ehdollisen vankeuden määräämisessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rikoslaki

2 b luku. **Ehdollinen vankeus**

1 §. *1 momentti. Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä.* Seuraamusjärjestelmämme perustuu ajatukseen asteittain ankaroituvasta rangaistusjärjestelmästä, jonka mukaan seuraamuksen määrää ja lajia ankaroitetaan asteittain rikoksen vakavuusasteen ja uusimisen mukaan. Ehdollinen vankeus sijoittuu tässä portaikossa sakon yläpuolelle, mutta yhdyskuntapalvelun ja sen rinnalla olevien lyhyimpien ehdottomien vankeusrangaistusten alapuolelle. Lievempää porrasta on katsottu voitavan perustellusti käyttää yhteiskuntaan takaisin sijoittumisen kannalta tai tuomitun henkilöön liittyvistä kohtuussyistä.

Rangaistuslajin valinnassa on ilmennyt käytännössä suuriakin eroja eri tuomioistuinten kesken. Tuomittavien henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun kannalta on ongelmallista, että samankaltaisesta teosta tuomitut rangaistukset vaihtelevat sen mukaan, millä paikkakunnalla rikos satutaan tekemään.

Seuraamusharkinnan helpottamiseksi ja rangaistuskäytännön yhtenäistämiseksi tuomioistuimille olisi annettava aikaisempaa tarkemmat lajivalintaa ohjaavat säännökset. Tämän mukaan lievemmän rangaistuslajin tuomitseminen on pääsääntö silloin, kun sille asetetut muodolliset edellytykset täyttyvät. Pääsäännöstä poikkeamiseen ankarampaan suuntaan on lajivalintaa koskevassa säännöksessä annettava selkeät perusteet.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan, että valittaessa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä ehdollinen vankeusrangaistus asetetaan lähtökohdaksi, josta tuomioistuin voi poiketa ehdottoman vankeuden suuntaan laissa mainituin perustein. Näitä perusteita olisivat rikoksen vakavuus, siitä ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisempi rikollisuus.

Nykyisen lain mukaan rikoksen törkeys estää ehdollisen rangaistuksen käyttämisen, koska yli kahden vuoden pituista vankeusrangaistusta ei voida määrätä ehdolliseksi. Myös uudessa laissa lähdettäisiin siitä, että rikosta, josta tuomitaan yli kahden vuoden vankeusrangaistus, on yleensä pidettävä niin törkeänä, ettei ehdollinen vankeus tule kysymykseen. Poikkeuksellisesti saattaisi myös tällaisen vankeusrangaistuksen määrääminen ehdolliseksi olla perusteltua. Esimerkiksi alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta saattaa joskus olla aihetta määrätä pitkäkin vankeusrangaistus ehdolliseksi. Ehdollisen vankeuden käyttö voidaan kuitenkin eräissä tapauksissa mahdollistaa mittaamalla rangaistus kohtuusnäkökohdat huomioon ottaen alle kahden vuoden pituiseksi.

Rikoksen vakavuus olisi, kuten nykyisinkin, otettava huomioon rangaistuslajin valinnassa. Mitä pitempi rangaistus olisi, sitä vähäisemmät olisivat mahdollisuudet ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttöön. Uudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa nykyistä tuomitsemiskäytäntöä.

Rikoksen vakavuus viittaa ensi sijassa ulkoiseen teonkuvaukseen, ennen kaikkea aiheutettuun vahinkoon ja teolla tuotettuun vaaraan. Ulkoisen teonkuvauksen ohella teon moitittavuus- ja törkeysarvosteluun vaikuttaa tekijän syyllisyys. Syyllisyys mainitaan myös yhtenä rikoslain 6 luvun 1 §:n yleisenä mittaamisperusteena. Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä on aina olennaisesti valintaa ankaruudeltaan toisistaan poikkeavien vaihtoehtojen välillä. Tämän vuoksi yleiset mittaamisperusteet ohjaavat keskeisesti myös tätä ratkaisua. Tämän mukaisesti ehdotetaan säädettäväksi, että lajivalinnassa kiinnitetään huomio myös rikoksessa ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Samoin kuin rikoslain 6 luvussa sanamuoto painottaa konkreettisesta teosta ilmenevää syyllisyyttä (niin sanottu tekosyyllisyys), ei esimerkiksi tekijän yleistä elämäntapaa ja sen moitittavuutta (niin sanottu tekijäsyyllisyys). On myös selvää, että tekijän syyllisyys otetaan jo nykyisin käytännössä huomioon ehdollista rangaistusta määrättäessä.

Kolmas ehdollisen vankeuden este olisi tekijän aikaisempi rikollisuus. Aikaisemmalla rikollisuudella tarkoitetaan tässä ennen kaikkea rikoksia, joista syytetty on tuomittu ran-

gaistukseen ennen kuin hän syyllistyi tuomittavana olevaan rikokseen. Jos syytetty tuomitaan rangaistukseen esimerkiksi rikossarjasta, rikosten lukumäärä tulee huomioon otetuksi kahden ensiksi mainitun kriteerin, rikoksen vakavuuden ja tekijän syyllisyyden kautta eikä kysymyksessä siis ole syytetyn aikaisempi rikollisuus. Samoin jos samaan konkurrenssiryhmään kuuluvista eri rikoksista tuomitaan rangaistukseen kahdessa eri oikeudenkäynnissä, ensimmäisessä oikeudenkäynnissä käsiteltyjä rikoksia ei voida pitää syytetyn aikaisempana rikollisuutena, vaan ehdollisen vankeusrangaistuksen mahdollisuus määräytyy rikosten vakavuuden ja tekijän syyllisyyden perusteella. Jos rikossarja koostuu suuresta määrästä rikoksia, tuomitun rikollisuus saattaa tällöin olla niin vakavaa, että hänet on myöhemmässä oikeudenkäynnissä tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vaikka hänet olisi ensimmäisessä oikeudenkäynnissä tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Lopputuloksena on tällöin tosiasiallisesti eräänlainen yhdistelmärangaistus, joka koostuu sekä ehdollisesta että ehdottomasta osasta. Edellä kuvatun kaltaisissa tapauksissa rikossarjaan kuuluvien rikosten käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä saattaa myös johtaa siihen, että rikoksen tekijälle tuomitaan useita ehdollisia vankeusrangaistuksia peräkkäin.

Rikoksentekijän aikaisemman rikollisuuden perusteella joudutaan siten ratkaisemaan ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuus sellaisissa tapauksissa, joissa rikoksen tekijä syyllistyy uuteen rikoksen sen jälkeen kun hänet on tuomittu yhteen tai useampaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Aikaisemman rikollisuuden vaikutusta uuden rangaistuksen ehdollisuuteen ei voida määritellä täsmällisesti laissa, koska tilanteet poikkeavat toisistaan. Koska kysymyksessä on kokonaisharkinta, jossa on otettava huomioon myös tuomittavana olevan rikoksen vakavuus ja tekijän syyllisyys, yksiselitteistä tulkintaohjetta ei voida antaa siihen kysymykseen, miten monta ehdollista vankeusrangaistusta rikoksentekijälle voidaan tuomita peräkkäin nyt tarkoitetuissa tapauksissa. Aikaisempien rikosten määrän ja rikosten törkeyden lisäksi harkintaan vaikuttaa myös uusimisnopeus. Mitä pitempi aika on kulunut aikaisemmasta tuomiosta, sitä pienempi merkitys uusimiselle on syytä antaa. Rikoksentekijän aikaisempaa rikollisuutta koskevan nimenomaisen maininnan tarkoituksena on kuitenkin vähentää useiden peräkkäisten ehdollisten vankeusrangaistusten tuomitsemisen mahdollisuutta.

2 momentti. Edellä 1 momentissa kuvatut pääperiaatteet ovat pääsääntöisesti riittäviä ohjaamaan lajivalintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Ehdottoman vankeuden aiheuttamat haitat korostuvat kuitenkin silloin, kun kysymyksessä on nuori henkilö. Nuorten henkilöiden asema olisikin syytä tässä valintatilanteessa nykyiseen tapaan ottaa erityisesti huomioon. Tämän vuoksi ehdotetaan 2 momenttiin otettavaksi voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaava säännös, jonka mukaan alle 18 -vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saisi tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Sen sijaan lakiin ei ehdoteta sisällytettäväksi nykyiseen ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 2 §:ään sisältyvää aikaisemman tuomion estevaikutusta koskevaa nimenomaista säännöstä. Kyseinen aikaisemman ehdottoman vankeustuomion estevaikutus voidaan riittävästi ottaa huomioon ehdotettujen säännösten mukaisessa harkinnassa. Samalla myös nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 § ehdotetaan kumottavaksi.

Tuomioistuimella on luonnollisesti edelleen harkintavaltaa sen arvioidessa rikoksen törkeyttä, tekijän syyllisyyttä tai aikaisempien vakavien rikosten merkitystä rangaistuslajin valinnalle. Huomioon otettavat yleiset rangaistuksen määräämiseen vaikuttavat periaatteet saattavat poikkeuksellisesti johtaa siihen, että muutoin törkeä ja ehdotonta vankeusrangaistusta vaativa rikos rangaistaan ehdollisella vankeudella, kun otetaan huomioon esimerkiksi kohtuusperusteet. Pitkä esitutkintavankeusaika tai syytetyn vakava sairaus voivat puhua ehdottoman vankeuden tuomitsemista vastaan. Samoin muuttuneessa elämäntilanteessa, jossa rikoksentekijä on pitkään pysytellyt irti rikoksista, vankilaan palauttaminen voisi katkaista myönteisen kehityksen.

2 §. *Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset.* Ehdollisen vankeuden ohesseuraamukseksi voitaisiin tässä pykälässä maini-

tuin edellytyksin tuomita sakkoa tai yhdyskuntapalvelua. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehnyt voidaan myös tuomita ehdollisen vankeuden lisäksi valvontaan.

1 momentti. Pykälän 1 momentin mukaan ehdollisen vankeuden ohessa voitaisiin edelleen tuomita sakkoa, silloinkin kun ehdollinen vankeus on yli yhden vuoden. Tuomioistuimella säilyisi laaja harkintavalta sen suhteen, milloin sakon tuomitsemista pidettäisiin tarpeellisena. Sen tuomitsemisen edellytykset kuvattaisiin samalla tavoin kuin voimassa olevassa laissa, eli sakko tuomittaisiin, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Sakko voidaan luonnollisesti tuomita oheisrangaistukseksi myös silloin, kun rikoksesta ei muutoin ole säädetty rangaistukseksi sakkoa. Tätä ei ole pidetty tarpeellisena mainita laissa erikseen. Sakko olisi ehdoton, koska ehdollista sakkoa ei muutenkaan enää tunnettaisi.

Toiseksi oheisseuraamukseksi ehdotetaan yhdyskuntapalvelua. Se voisi liittyä yli yhden vuoden ehdolliseen vankeuteen eli tapauksiin, joissa on kyse suhteellisen vakavasta rikoksesta. Yhdyskuntapalvelu on sakkoa ankarampi rangaistus ja soveltuu siten tällaisen rikoksen lisärangaistukseksi. Nykyisen lain mukaan yli kahdeksan kuukauden pituista ehdotonta vankeusrangaistusta ei voida muuntaa yhdyskuntapalveluksi, vaan voidaan tuomita vain ehdollinen vankeusrangaistus tai ehdoton vankeusrangaistus. Lisäksi alle 18-vuotiaana rikoksen tehneille voidaan vastaavassa tilanteessa tuomita nuorisorangaistus. Tällä tavoin tuomioistuin saisi käyttöönsä uuden rangaistusvaihtoehdon, jolla voitaisiin mahdollisesti välttää ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitseminen. Lisärangaistuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu voi aiheuttaa käytännössä ongelmia, koska se on lyhyempi kuin itsenäisenä rangaistuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu, vaikka se on seurauksena törkeämmistä rikoksista. Yhdyskuntapalvelulla lisärangaistuksena olisi kuitenkin suhteellisen rajoitettu soveltamisala, minkä vuoksi sen käytön ei ole syytä olettaa heikentävän uskoa seuraamusjärjestelmän oikeudenmukaisuuteen.

Yhdyskuntapalvelu ehdollisen vankeuden oheisrangaistuksena olisi kestoltaan vähintään 20 ja enintään 90 tuntia, sen sijaan että ehdottoman vankeuden sijasta käytettävän yhdyskuntapalvelun aika on 20• 200 tuntia. Lisärangaistuksena käytettävä yhdyskuntapalvelu olisi siis selvästi tavallista yhdyskuntapalvelua lievempi. Yhdyskuntapalvelutuntien määrä mitattaisiin kuten rangaistukset yleensä eli rikoksen vakavuuden ja tekijän syyllisyyden mukaan.

2 momentti. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehnyt voitaisiin ehdotuksen mukaan tuomita valvontaan. Valvonta olisi rikoksentekijän näkökulmasta katsoen joka tapauksessa pelkkään ehdolliseen rangaistukseen verrattuna lisärangaistus, vaikka se nykyisessä muodossaan onkin luonteeltaan pääasiassa tuen tarjoamista nuorelle. Tämän vuoksi myös valvonnasta säädettäisiin oheisseuraamuksia koskevassa pykälässä. Nykyisin ehdollisesti tuomitun nuoren rikoksentekijän on suoraan lain nojalla oltava koetusaikana valvonnan alaisena, jollei tuomioistuin ole toisin määrännyt. Nyt ehdotetaan, että valvonnan tarpeellisuudesta muiden lisäseuraamusten tapaan päättäisi aina tuomioistuin kussakin tapauksessa erikseen.

Tuomioistuimen on nykyisin kyettävä tekemään ratkaisunsa valvonnan suhteen sen tuomittavan käyttäytymistä koskevan sangen vaikean ennusteen perusteella, voidaanko tuomitun katsoa ojentuvan ilman valvontaakin. Tällaisen ennusteen tekemisestä on jo aiemmin luovuttu ehdollisen rangaistuksen edellytyksien harkinnassa. Harkintakriteeriksi valvonnan puolesta riittäisi ehdotuksen mukaan se, että valvontaa pidetään perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi. Rikoksentekijä tuomittaisiin valvontaan, milloin valvonnan voi tekijän henkilökohtaisten olojen perusteella olettaa edistävän hänen sosiaalista selviytymistään ja vähentävän uusien rikosten todennäköisyyttä.

3 momentti. Oheisseuraamuksena tuomitusta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on 3 momentin mukaan voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Sakkoa voidaan siten tuomita vähintään yksi ja enintään 120 päiväsakkoa, päiväsakon rahamäärä määrätään rikoslain 2 a luvun 2 §:n mukaisesti ja sakko pannaan täytäntöön samalla tavoin kuin itsenäinen sakkorangaistus. Yhdyskun-

tapalveluun puolestaan sovelletaan yhdyskuntapalvelusta annettua lakia (1055/1996). Siten myös ehdollisen vankeuden oheisrangaistuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun edellytyksenä on, että rikoksentekijä on antanut sen suorittamiseen suostumuksensa ja että hänen voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta. Jos tuomittava ei suostu yhdyskuntapalveluun oheisrangaistuksena, tuomioistuin voi tuomita ehdollista vankeutta ja sen oheisrangaistuksena sakkoa.

Vaikka oheisrangaistuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu yhdessä ehdollisen vankeuden kanssa saattaakin estää ehdottoman vankeuden käytön, yhdyskuntapalvelua ei tuomita ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Tämän vuoksi tarvitaan säännös siitä, millaiseksi vankeusrangaistukseksi yhdyskuntapalvelu tarvittaessa voidaan muuntaa. Tässä momentissa säädetään, että lisärangaistuksena tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan muuntaa vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi. Yhdyskuntapalvelussa käytettävän ohjeellisen muuntoasteikon mukaan 90 tuntia yhdyskuntapalvelua vastaa 90 päivää vankeutta. Neljä päivää on puolestaan sama kuin takaisin vankeudeksi muunnettavan yhdyskuntapalvelun ja sakon muuntorangaistuksen vähimmäismäärä. Tuomioistuimen tulee muuntaessaan yhdyskuntapalvelun vankeudeksi ottaa lähtökohdaksi suorittamatta jääneet yhdyskuntapalvelutunnit ja tuomita vankeutta niitä vastaava määrä - ei kuitenkaan vähemmän kuin neljä päivää.

Ehdolliseen vankeuteen tuomittujen nuorten rikoksentekijöiden valvonnasta säännellään tarkemmin nuorista rikoksentekijöistä annetussa laissa ja asetuksessa (1001/1942). Valvontaa koskevia säännöksiä ei niiden vanhentuneisuudesta huolimatta yleisperusteluissa kerrotuista syistä ehdoteta uusittaviksi, vaan ne jäisivät toistaiseksi voimaan. Mainittujen säännösten mukaan oikeusministeriö vastaa valvonnan järjestämisestä. Valvontaa koskeviin pykäliin sisältyvät säännökset muun muassa valvottavan velvollisuuksista. Oikeusministeriö voi valvojan esityksestä lakkauttaa kuusi kuukautta kestäneen valvonnan. Oikeusministeriön mainitut tehtävät on ehdotettu siirrettäväksi perustettavalle vapausseuraamusvirastolle (HE 136/2000 vp).

3 §. *Ehdollisen vankeuden sisältö.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, mitä rangaistuksen ehdollisuus tarkoittaa. Nykyisen lain tapaan säädettäisiin, että rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Samaan yhteyteen kuuluu nykyisen lain 6 §:ssä oleva säännös rangaistuksen raukeamisesta kokonaan, jos tuomittu koeaikana käyttäytyy lain edellyttämällä tavalla.

Nykyisessä laissa käytetty termi koetusaika ehdotetaan korvattavaksi lyhyemmällä sanalla koeaika. Sana vastaa kielellisesti myös paremmin sitä, että kyseisenä aikana on pikemminkin tarkoitus kokeilla, miten rikoksentekijä jatkossa suoriutuu, kuin koetella häntä.

Koeaika olisi vähintään yksi ja enintään kolme vuotta. Koeajan pituus säilyisi siten nykyisellään.

Pykälässä ehdotetaan nykyisen lain 3 §:n mukaisesti säädettäväksi, että koeajan alkaminen lasketaan tuomion julistamisesta tai antamisesta eikä vasta lainvoimaiseksi tulosta. Koeajan pituutta ei lyhennä tutkintavankeudessa ennen tuomion julistamista mahdollisesti vietetty aika, vaikka se vähennetäänkin rikoslain 3 luvun 11 §:n mukaan tuomitusta rangaistuksesta. Koeajan päättymispäivä olisi edelleen ilmoitettava tuomiossa, mikä käy ilmi ehdotetusta 4 §:stä.

4 §. *Tuomion vaikutuksista ilmoittaminen.* Pykälä vastaa nykyistä lakia. Ehdolliseen vankeuteen tuomitulle on tuomiota julistettaessa tai annettaessa ilmoitettava ne 5 §:ssä säädetyt perusteet, joiden nojalla rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön. Lisäksi tuomiossa tulisi selvyyden vuoksi ilmoittaa koeajan päättymispäivä, vaikka se ehdotetun 3 §:n mukaan määräytyisikin suoraan lain nojalla.

5 §. *Ehdollisen vankeuden määrääminen täytäntöönpantavaksi.* Ehdotettu pykälä vastaa pääosin vuonna 1991 uudistettua ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 §:n 1 momenttia. Se on laadittu aikaisempaa suppeammaksi ja pykälästä on jätetty pois eräitä itsestäänselvyyksiä.

1 momentti. Ehdollisen vankeuden määrääminen täytäntöönpantavaksi on mahdollista vain koeaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi. Tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeuteen ja

josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Ehdollinen vankeus voidaan ehdotuksen mukaan määrätä pantavaksi täytäntöön vain ehdottoman vankeusrangaistuksen perusteella, kun se nykyisen lain mukaan on mahdollista myös ehdollisen vankeusrangaistuksen vuoksi. Jos uuden rikoksen rangaistukseksi tuomitaan ehdollinen vankeus, ei ole tarkoituksenmukaista samalla päätöksellä määrätä vanhaa ehdollista vankeutta täytäntöönpantavaksi, koska ehdollisella vankeudella tavoitellut edut silloin menetettäisiin.

Uusi rikos voi johtaa ehdollisen vankeuden määräämiseen täytäntöönpantavaksi vain, jos se on tehty ennen koeajan päättymistä. Rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan ratkaiseva on toiminnan hetki eikä seurauksen ilmenemisaika. Lisäedellytyksenä on nykyiseen tapaan se, että syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä.

Kun tuomitaan uusi ehdoton vankeusrangaistus ja samalla määrätään ehdollinen vankeus täytäntöönpantavaksi, näiden rangaistusten suhde on määriteltävä laissa. Samalla tavoin kuin nykyisen ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan rikoksista on tuomittava yhteinen vankeusrangaistus. Yhteiseen vankeusrangaistukseen tuomitaan silloinkin, kun samalla kertaa tuomittavaksi tulee muita uusia rangaistuksia. Yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa noudatetaan rikoslain 7 luvun säännöksiä.

2 momentti. Mahdollisuus määrätä entinen ehdollinen rangaistus täytäntöönpantavaksi vain osittain tuli lakiin vuonna 1991. Tarkoituksena oli lisätä järjestelmän joustavuutta antamalla tuomioistuimelle muitakin vaihtoehtoja kuin vain täytäntöönpantavaksi määrääminen tai määräämättä jättäminen. Tämä vaihtoehto ehdotetaan 2 momentissa säilytettäväksi. Jos ehdollinen vankeus määrätään osaksi täytäntöönpantavaksi, jää rangaistus muulta osin ehdolliseksi entisin koeajoin. Sen sijaan ei ole pidetty tarpeellisena erikseen laissa korostaa, että tuomioistuimen on päätöksessään mainittava edelleen ehdolliseksi jäävän rangaistuksen pituus ja koeajan päättymispäivä. Niin ikään ei erikseen mainita sitä, että jos ehdollisia rangaistuksia on useampia, voidaan vain jokin rangaistus määrätä täytäntöönpantavaksi, koska asia on selvä näissä tapauksissa ilman nimenomaista säännöstäkin.

1.2. Laki ehdollisesta rangaistuksesta

Ehdotettuun rikoslain 2 b lukuun sisältyvät ehdollista vankeutta koskevat säännökset tekevät ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain tarpeettomaksi. Tämän vuoksi laki ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi ehdotetaan, että ehdollisiksi määrätyt sakkorangaistukset, joita ei ole määrätty täytäntöönpantavaksi, raukeavat, jollei niin ole tapahtunut ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 6 §:n nojalla.

1.3. Laki nuorista rikoksentekijöistä

7 §. Ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 2 § sisältää säännökset aiemman rikoksen estevaikutuksesta. Nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 § sisältää säännökset henkilön iän perusteella tehtävästä poikkeuksesta ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 2 §:ssä säännellystä. Mainitut pykälät on tarkoitettu korvattavaksi rikoslain 2 b luvun 1 §:n 2 momentin säännöksellä. Tämän vuoksi nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 § ehdotetaan kumottavaksi.

8 §. Ehdotetun rikoslain 2 b luvun 2 §:n 2 momenttiin sisältyvät valvontaa koskevat säännökset tekevät nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 8 §:n 1 momentin tarpeettomaksi. Nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 8 §:n 2 momenttiin sisältyvät valvonnan tarkoitusta koskevat säännökset sen sijaan olisivat edelleen tarpeellisia. Pykälä ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi siten, että siinä säänneltäisiin ainoastaan valvonnan tarkoituksesta. Kuten yleisperusteluissa on todettu, valvontaa koskevia säännöksiä ei vielä tässä yhteydessä ehdoteta laajemmin muutettaviksi. Pykälään lisättäisiin kuitenkin selvennys, josta ilmenee, että kysymys on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun valvonnasta.

13 §. Pykälä sisältää viittauksen ehdollisesta rangaistuksesta annetussa laissa oleviin ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoa koskeviin säännöksiin. Ehdollisen vankeuden

täytäntöönpanosta ehdotetaan otettavaksi säännökset rikoslain 2 b luvun 5 §:ään. Tämän vuoksi pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

27 §. Pykälän 1 momentin mukaan sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) tarkoitettuihin rikoksiin ei sovelleta nuorista rikoksentekijöistä annettua lakia. Momentissa viitataan siten myös poistettavaksi ehdotettuun 8 §:n 1 momenttiin, jossa säännellään ehdollisesti tuomittujen nuorten rikoksentekijäin valvonnasta. Kun ei ole syytä estää valvonnan käyttöä vastaisuudessa sotilasoikeudenkäyntilaissakaan tarkoitetuissa rikoksissa, valvonnan käyttökieltoa ei ehdoteta jatkettavaksi.

Pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan mitä 7 §:ssä on säädetty ehdollisen rangaistuksen käyttämisestä, sovelletaan myös sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuun tekoon, jonka on tehnyt 21 vuotta nuorempi henkilö. Ehdotetun rikoslain 2 b luvun 1 §:n 2 momenttiin sisältyvät säännökset tekevät nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 7 §:n tarpeettomaksi, minkä vuoksi 7 § on edellä ehdotettu kumottavaksi. Tämän vuoksi 27 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentin ensimmäinen virke poistettaisiin.

1.4. Rikosrekisterilaki

2 §. Rikosrekisterin merkittäviä rangaistuksia ovat muun muassa ehdollinen rangaistus ja yhdyskuntapalvelu. Koska ehdollinen sakko ehdotetaan poistettavaksi rangaistusten joukosta, rikosrekisterilain 2 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että "ehdollisen rangaistuksen" korvaisi "ehdollinen vankeus". Ehdollisen vankeuden lisärangaistuksena tuomittavaan yhdyskuntapalveluun sovelletaan yhdyskuntapalvelusta annettua lakia. Tämän vuoksi ehdollisen vankeuden lisärangaistuksena tuomittu yhdyskuntapalvelu tulisi myös merkitä rikosrekisteriin. Samoin rikosrekisteriin merkittäisiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamus, valvonta. Pykälän luetteloon ehdotetaan siten lisättäväksi ehdollinen vankeus ja selvyyden vuosi myös ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittu yhdyskuntapalvelu tai valvonta.

10 §. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan edellä 2 §:n 1 momentin yhteydessä mainituilla perusteilla muutettavaksi siten, että "ehdollinen rangaistus" korvattaisiin "ehdollisella vankeudella". Tiedot ehdollisen vankeuden lisäseuraamuksena tuomitusta yhdyskuntapalvelusta tai valvonnasta ehdotetaan poistettaviksi samoin kuin ehdollista vankeuttakin koskevat tiedot viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

Voimaantulosäännös. Lukuun ottamatta oheissakkoa ja ehdollista sakkoa sakkorangaistuksia ei nykyisin merkitä rikosrekisteriin. Luovuttaessa ehdollisesta sakosta seuraamuksena jäisi rikosrekisteriin vielä merkintöjä muutamista ehdollisista sakoista. Näiden merkitys rikosrekisterissä on vähäinen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että rikosrekisterilakiin ehdotettujen muutosten voimaan tullessa rikosrekisteristä poistettaisiin rekisterissä vielä jäljellä olevat, ehdollista sakkoa koskevat merkinnät.

1.5. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa

Lain 12 §:n 2 momenttiin, 13 §:ään ja 14 §:n 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain kumoamisesta aiheutuvat muutokset. Mainitun lain sijasta pykälissä viitattaisiin ehdotettuun rikoslain 2 b lukuun. Lisäksi 12 §:n 2 momentissa mainittu "ehdollinen rangaistus" ehdotetaan korvattavaksi "ehdollisella vankeudella" sekä 13 §:ssä "koetusaika" sanalla "koeaika". Koeaikaa ehdotetaan käytettäväksi myös rikoslain 2 b luvussa.

1.6. Laki rangaistusmääräysmenettelystä

Rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentissa oleva viittaus ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin käy tarpeettomaksi, jos nyt tehdyn ehdotuksen mukaisesti luovuttaisiin mahdollisuudesta määrätä sakko ehdolliseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentti kumottavaksi.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annettuun rikoslakiin (39/1889) uusi 2 b luku seuraavasti:

2 b luku

Ehdollinen vankeus

1 §

Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä

Määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (*ehdollinen vankeus*), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista.

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

2 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa tai, jos ehdollinen vankeus on vuotta pidempi, vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, milloin tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomittavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi.

3 §

Ehdollisen vankeuden sisältö

Kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta.

Rangaistus raukeaa, jollei sitä 5 §:n mukaan määrätä täytäntöönpantavaksi.

4 §

Tuomion vaikutuksista ilmoittaminen

Ehdolliseen vankeuteen tuomitulle on tuomiota julistettaessa tai annettaessa ilmoitettava koeajan päättymispäivä sekä ne perusteet, joiden nojalla rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön.

5 §

Ehdollisen vankeuden määrääminen täytäntöönpantavaksi

Tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeuteen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päätty-

misestä. Tällöin täytäntöönpantavasta rangaistuksesta ja koeajalla tehdystä rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrätään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus muiden samalla kertaa tuomittaviksi tulevien uusien vankeusrangaistusten kanssa noudattamalla, mitä 7 luvussa säädetään.

Tuomioistuin voi myös määrätä ehdollisen vankeuden täytäntöönpantavaksi vain osaksi, jolloin rangaistus jää muulta osin ehdolliseksi entisin koeajoin.

6 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

2.

Laki

ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annettu laki (135/1976) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Samana päivänä raukeavat kumotun lain nojalla ehdollisiksi määrätyt sakkorangaistukset, jotka eivät ole rauenneet mainitun lain 6 §:n nojalla.

3.

Laki

nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan nuorista rikoksentekijöistä 31 toukokuuta 1940 annetun lain (262/1940) 7 ja 13 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 137/1976, ja

muutetaan 8 § ja 27 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 27 §:n 2 momentti laissa 323/1983, seuraavasti:

8 §

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun valvonnan tarkoituksena on estää tuomittua tekemästä uutta rikosta ja tukea häntä hänen pyrkiessään elämään nuhteettomasti.

27 §

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jos sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuomittu määräaikainen vankeusrangaistus tai arestirangaistus on pantava täytäntöön samalla kertaa kuin muusta rikoksesta tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, voidaan myös sotilasoikeudenkäyntilain mukaan käsitellyssä asiassa tuomittu vankeusrangaistus tai aresti suorittaa nuorisovankilassa.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

4.

Laki

rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1061/1996, seuraavasti:

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa tuomittuun sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/1991) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista,

joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

— — — — — — — — — — — — — — — —

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

1) ehdollisesta vankeudesta, ehdollisen vankeuden ohessa tuomitusta sakosta, yhdyskuntapalvelusta tai valvonnasta, nuorisorangaistuksesta, nuorisorangaistuksen sijasta tuomitusta sakosta, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

2) ehdottomasta, enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta ja yhdyskuntapalvelusta kymmenen vuoden kuluttua sekä

3) ehdottomasta, yli kahden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta sekä rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä kahdenkymmenen vuoden kuluttua

lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Samana päivänä rikosrekisteristä poistetaan siellä vielä jäljellä olevat ehdollista sakkoa koskevat merkinnät.

5.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 12 §:n 2 momentti, 13 § ja 14 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 138/1976, seuraavasti:

12 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Kun valvonta on päätetty järjestää Suomessa, on ehdollisen vankeuden määräämisessä täytäntöönpantavaksi sovellettava, jollei jäljempänä toisin säädetä, rikoslain 2 b luvun säännöksiä.

13 §

Sellainenkin muussa pohjoismaassa ehdollisesti tuomittu, jonka valvontaa ei ole päätetty järjestää Suomessa, voidaan, jos hänet täällä tuomitaan koeaikana tekemästään rikoksesta, julistaa menettäneeksi ehdollisen rangaistuksen etu soveltamalla rikoslain 2 b luvun säännöksiä.

14 §

— — — — — — — — — — — — — — — —

Katsoessaan, että muussa pohjoismaassa tuomittu ehdollinen rangaistus olisi määrättävä rikoslain 2 b luvun säännösten perusteella pantavaksi täytäntöön taikka että ehdollisesti tuomittuun nähden olisi ryhdyttävä toimiin sen johdosta, että hän on jättänyt noudattamatta tuomiossa edellytettyjä tai sen nojalla annettuja erityisiä ehtoja tai määräyksiä, tuomioistuin voi siirtää asian ratkaistavaksi siihen valtioon, jossa tuomio on annettu tai tuomittu on valvottavana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

6.

Laki

rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan rangaistusmääräysmenettelystä 26 päivänä heinäkuuta 1993 annetun lain (692/1993) 1 §:n 3 momentti.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 3 päivänä marraskuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Olli-Pekka Heinonen*

Liite
Rinnakkaistekstit

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annettuun rikoslakiin (39/1889) uusi 2 b luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi, vrt. kumottava laki ehdollisesta rangaistuksesta ja laki nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta)	2 b luku **Ehdollinen vankeus**
	1 § *Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä*
(vrt. Ehd.rang.L 1 §)	Määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (*ehdollinen vankeus*), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.
	2 § *Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset*
(vrt. Ehd.rang.L 1 §)	Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa tai, jos ehdollinen vankeus on vuotta pidempi, vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.
(vrt. Nuor.rikL 8 §)	Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, milloin tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

ehkäisemiseksi.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomittavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi.

3 §

Ehdollisen vankeuden sisältö

(vrt. Ehd.rang.L 3 ja 6 §)

Kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa tuomion julistamisesta tai antamisesta.

(vrt. Ehd.rang.L 3 §)

Rangaistus raukeaa, jollei sitä 5 §:n mukaan määrätä täytäntöönpantavaksi.

4 §

Tuomion vaikutuksista ilmoittaminen

(vrt. Ehd.rang.L 4 ja 7 §)

Ehdolliseen vankeuteen tuomitulle on tuomiota julistettaessa tai annettaessa ilmoitettava koeajan päättymispäivä sekä ne perusteet, joiden nojalla rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön.

5 §

Ehdollisen vankeuden määrääminen täytäntöönpantavaksi

(vrt. Ehd.rang.L 4 ja 5 §)

Tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeuteen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Tällöin täytäntöönpantavasta rangaistuksesta ja koeajalla tehdystä rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrätään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus muiden samalla kertaa tuomittaviksi tulevien uusien vankeusrangaistusten kanssa noudattamalla, mitä 7 luvussa säädetään.

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

Tuomioistuin voi myös määrätä ehdollisen vankeuden täytäntöönpantavaksi vain osaksi, jolloin rangaistus jää muulta osin ehdolliseksi entisin koeajoin.

6 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

2.

Laki

ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

1 §

Yhdestä tai useammasta rikoksesta tuomittu enintään kahden vuoden vankeusrangaistus tai sakko voidaan määrätä ehdolliseksi (ehdollinen rangaistus) siten kuin tässä laissa säädetään.

(kumotaan, ks. uusi RL 2 b luku 1 §)

Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Alle kahdeksantoistavuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Sakkorangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi vain, jos siihen on erityinen syy.

(kumotaan, ks. RL 2 b luku 2 §)

Milloin ehdollista vankeusrangaistusta yksinään on pidettävä riittämättömänä seuraamuksena rikoksesta, voidaan rikoksentekijä

Voimassa oleva laki | *Ehdotus*

ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella tuomita ehdottomaan sakkorangaistukseen, silloinkin kun rikoksesta ei ole säädetty sakkoa.

2 §

Jos syytetty rikoksen tekemistä lähinnä edeltäneiden kolmen vuoden aikana on tuomittu vuotta pitempään ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ei uutta rangaistusta ole määrättävä ehdolliseksi, ellei siihen ole erityistä syytä.

(jää pois, vrt. RL 2 b luku 1 §)

3 §

Rangaistus on ehdollinen tuomioistuimen asettaman määräajan (koetusaika), jonka pituus on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koetusaika alkaa ehdollisen rangaistuksen sisältävän tuomion julistamisesta tai antamisesta. Tuomiossa on määrättävä koetusajan päättymispäivä.

(kumotaan, vrt. RL 2 b luku 3 ja 4 §)

4 §

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusaikana uuden rikoksen, josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, tuomioistuin saa määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi sekä jättää rangaistuksen muulta osin ehdolliseksi aikaisemmin määrätyin koetusajoin. Jos ehdollisesta rangaistuksesta määrätään pantavaksi täytäntöön vain osa, tuomioistuimen on päätöksessään mainittava edelleen ehdolliseksi jäävän rangaistuksen pituus ja koetusajan päättymispäivä. Jos ehdollisia rangaistuksia on kaksi tai useampia, rangaistukset voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön myös vain jonkin rangaistuksen tai joidenkin rangaistusten osalta.

Jos ehdollinen rangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osaksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijän tuomitsemisessa yhteiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen noudatetaan soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Vastaa-

(kumotaan, vrt. RL 2 b luku 4 ja 5 §)

vasti on meneteltävä, jos täytäntöönpantavaksi määrätään kaksi tai useampia ehdollisia rangaistuksia.

5 § on kumottu L:lla (752/1997)

6 §

Jos ehdollista rangaistusta ei ole 4 §:n mukaan määrätty täytäntöönpantavaksi, on rangaistus rauennut.

(kumotaan, vrt. RL 2 b luku 3 §)

7 §

Ehdolliseen rangaistukseen tuomitulle on tuomiota julistettaessa tai annettaessa ilmoitettava ne perusteet, joiden nojalla ehdollinen rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön.

(kumotaan, vrt. RL 2 b luku 4 §)

8 §

Jos ehdollinen rangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön, on rikoslain 8 luvun 9 §:ssä mainittu aika laskettava täytäntöönpanoa koskevan lainvoimaisen tuomion antamispäivästä.

(jää pois)

9 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain soveltamisesta ja täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

10 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1976. Sillä kumotaan ehdollisesta rangaistustuomiosta 20 päivänä kesäkuuta 1918 annettu laki.

Ennen lain voimaantuloa ehdollisena tuomittu rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön, jos siihen on edellytykset sekä tämän lain 4 §:n että aikaisemman lain säännösten mukaan.

Mitä 2 §:ssä on säädetty vankeusrangaistuksesta, on noudatettava myös aikaisemmin tuomittuun kuritushuonerangaistukseen nähden.

3.

Laki

nuorista rikoksentekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan nuorista rikoksentekijöistä 31 toukokuuta 1940 annetun lain (262/1940) 7 ja 13 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 137/1976, ja

muutetaan 8 § ja 27 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 27 §:n 2 momentti laissa 323/1983, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 §	7 §
Mitä ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 2 §:ssä on säädetty, ei estä sellaisen rangaistuksen käyttämistä nuoren rikoksentekijän tekemästä rikoksesta.	(kumotaan, ks. RL 2 b luku 1 §)
8 §	8 §
Ehdollisesti tuomitun nuoren rikoksentekijän on oltava koetusaikana valvonnan alaisena, paitsi milloin oikeus, katsoen tuomitun ojentuvan ilman valvontaakin, on ehdollisen rangaistustuomion yhteydessä määrännyt, ettei tuomittua ole asetettava valvottavaksi.	(vrt. RL 2 b luku 2 § 2 mom.)
Valvonnan tarkoituksena on estää tuomittua tekemästä uutta rikosta ja tukea häntä hänen pyrkiessään elämään nuhteettomasti.	*Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun* valvonnan tarkoituksena on estää tuomittua tekemästä uutta rikosta ja tukea häntä hänen pyrkiessään elämään nuhteettomasti.
13 §	13 §
Ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanosta on säädetty ehdollisesta rangaistuksesta annetussa laissa.	(kumotaan, ks. RL 2 b luku 5 §)
27 §	27 §
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
Mitä 7 §:ssä on säädetty ehdollisen rangaistuksen käyttämisestä, sovelletaan myös sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuun tekoon, jonka on tehnyt kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempi henkilö. Jos sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuomittu määräaikainen vankeusrangais-	Jos sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuomittu määräaikainen vankeusrangaistus tai arestirangaistus on

Voimassa oleva laki

tus tai arestirangaistus on pantava täytäntöön samalla kertaa kuin muusta rikoksesta tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, voidaan myös sotilasoikeudenkäyntilain mukaan käsitellyssä asiassa tuomittu vankeusrangaistus tai aresti suorittaa nuorisovankilassa.

Ehdotus

pantava täytäntöön samalla kertaa kuin muusta rikoksesta tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, voidaan myös sotilasoikeudenkäyntilain mukaan käsitellyssä asiassa tuomittu vankeusrangaistus tai aresti suorittaa nuorisovankilassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

4.

Laki

rikosrekisterilain 2 ja 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1061/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, *ehdolliseen rangaistukseen, oheissakkoon*, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/91) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

Ehdotus

2 §

Tuomioistuinten ilmoitusten perusteella rikosrekisteriin merkitään tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen *vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa tuomittuun sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan,* nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisteriin ei kuitenkaan merkitä tietoja sakon muuntorangaistuksesta eikä siviilipalveluslain (1723/1991) nojalla tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Rikosrekisteriin merkitään myös tiedot ratkaisuista, joilla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon.

Voimassa oleva laki

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

1) ehdollisesta *rangaistuksesta, oheissakosta*, nuorisorangaistuksesta, nuorisorangaistuksen sijasta tuomitusta sakosta, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

2) ehdottomasta, enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta ja yhdyskuntapalvelu*rangaistuksesta* kymmenen vuoden kuluttua sekä

3) ehdottomasta, yli kahden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta sekä rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä kahdenkymmenen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

Ehdotus

10 §

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

1) ehdollisesta *vankeudesta, ehdollisen vankeuden ohessa tuomitusta sakosta, yhdyskuntapalvelusta tai valvonnasta,* nuorisorangaistuksesta, nuorisorangaistuksen sijasta tuomitusta sakosta, viraltapanosta ja yhteisösakosta viiden vuoden kuluttua,

2) ehdottomasta, enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta ja yhdyskuntapalvelusta kymmenen vuoden kuluttua sekä

3) ehdottomasta, yli kahden ja enintään viiden vuoden vankeusrangaistuksesta sekä rikoslain 3 luvun 3 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta jättämisestä kahdenkymmenen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Samana päivänä rikosrekisteristä poistetaan siellä vielä jäljellä olevat ehdollista sakkoa koskevat merkinnät.

5.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta 20 kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 12 §:n 2 momentti, 13 § ja 14 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 138/1976, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
12 §	12 §
Kun valvonta on päätetty järjestää Suomessa, on ehdollisen *rangaistuksen* määräämisessä täytäntöönpantavaksi sovellettava, jollei jäljempänä toisin säädetä, *ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n* säännöksiä.	Kun valvonta on päätetty järjestää Suomessa, on ehdollisen *vankeuden* määräämisessä täytäntöönpantavaksi sovellettava, jollei jäljempänä toisin säädetä, *rikoslain 2 b luvun* säännöksiä.
13 §	13 §
Sellainenkin muussa pohjoismaassa ehdollisesti tuomittu, jonka valvontaa ei ole päätetty järjestää Suomessa, voidaan, jos hänet täällä tuomitaan koetusaikana tai ennen sitä tekemästään rikoksesta, julistaa menettäneeksi ehdollisen rangaistuksen etu soveltamalla *ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n* säännöksiä.	Sellainenkin muussa pohjoismaassa ehdollisesti tuomittu, jonka valvontaa ei ole päätetty järjestää Suomessa, voidaan, jos hänet täällä tuomitaan koeaikana tekemästään rikoksesta, julistaa menettäneeksi ehdollisen rangaistuksen etu soveltamalla *rikoslain 2 b luvun* säännöksiä.
14 §	14 §
Katsoessaan, että muussa pohjoismaassa tuomittu ehdollinen rangaistus olisi määrättävä *ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 4 tai 5 §:n* perusteella pantavaksi täytäntöön taikka että ehdollisesti tuomittuun nähden olisi ryhdyttävä toimiin sen johdosta, että hän on jättänyt noudattamatta tuomiossa edellytettyjä tai sen nojalla asetettuja erityisiä ehtoja tai määräyksiä, tuomioistuin voi siirtää asian ratkaistavaksi siihen valtioon, jossa tuomio on annettu tai jossa tuomittu on valvottavana.	Katsoessaan, että muussa pohjoismaassa tuomittu ehdollinen rangaistus olisi määrättävä *rikoslain 2 b luvun säännösten* perusteella pantavaksi täytäntöön taikka että ehdollisesti tuomittuun nähden olisi ryhdyttävä toimiin sen johdosta, että hän on jättänyt noudattamatta tuomiossa edellytettyjä tai sen nojalla annettuja erityisiä ehtoja tai määräyksiä, tuomioistuin voi siirtää asian ratkaistavaksi siihen valtioon, jossa tuomio on annettu tai tuomittu on valvottavana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

6.

Laki

rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain 1 §:n 3 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 §	
Rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/76) säännöksiä.	(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2000 .